

Yrityssaneerauslaki 27.4 § - kestopimusten irtisanomisoikeuden vaikutus sopimusten pysyvyyden periaatteeseen

Lapin yliopisto
Oikeustieteiden tiedekunta
Insolvenssioikeus
OTM-tutkielma
Etti Läntinen,
Kevät 2024

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Yrityssaneerauslaki 27.4 § - kestosopimusten irtisanomisoikeuden vaikutus sopimusten pysyvyyden periaatteeseen

Tekijä: Etti Läntinen

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Insolvenssioikeus

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: V + 67

Vuosi: 2024

Tiivistelmä:

Tämä tutkielma käsittelee 1.7.2023 voimaan tullutta muutosta lakiin yrityksen saneerauksesta (1993/47, jatkossa myös YSL), jonka perusteella velallisena yrityssaneerausmenettelyssä toimiva yhtiö voi selvittäjän suostumuksella irtisanoa kestosopimuksen. Tutkielmassa pyritään löytämään tulkinta uuden lainkohdan mukaisille edellytyksille, mutta myös sille, mikä on lainkohdan tarkoittama kohtuullinen korvaus.

Irtisanomisen ollessa sallittua saneerausmenettelyn toteutumisedellytysten vuoksi, tulkinnassa haetaan analogiatukea konkurssiin asettamisen edellytyksistä ja maksukyvyttömyyden keston arvioinnista. Teemaa lähestytään lainopin menetelmin. Tutkielmassa tehdään myös katsaus muiden Euroopan unionin jäsenmaiden yrityssaneerailakeihin, erityisesti korvattavan vahingon suuruuden osalta. Tämän vuoksi tutkimuksen metodologiaan kuuluu myös oikeusvertailu.

Kestosopimuksen voi YSL:n mukaan irtisanoa, kun sopimus on tehty ennen menettelyn alkamista, ja sopimuksella velallinen on sitoutunut tekemään toistuvasti tai jatkuvasti muunlaisen kuin rahasuorituksen. Lisäksi irtisanomisen on oltava saneerauksen toteuttamisedellytysten turvaamiseksi välttämätöntä. Korvaus sopimuksen ennaikaisen päättymisen vuoksi käsittää kohtuullisen korvauksen vahingosta, jonka sopimuksen vastapuoli osoittaa hänelle aiheutuvan.

Tutkielmani kannalta keskeinen YSL:n 27.4 § tuo muutoksen, yrityssaneerausmenettelyssä kauan vallinneeseen periaatteeseen sopimusten jatkuvuudesta. YSL 15 §:n mukaan Saneerausmenettelyn alkaminen ei vaikuta velallisen jo tekemiin

sitoumuksiin, ellei laissa jäljempänä toisin säädetä. Velallisen tekemä sitoumus, jonka nojalla velkoja tai muu velallisen sopimuskumppani saa irtisanoa tai purkaa sopimuksen taikka muuttaa yksipuolisesti sopimusehtoa sillä perusteella, että yrityssaneerausta on haettu tai yrityssaneerausmenettely on aloitettu, on pätemätön. Sama koskee tällaiseen sitoumukseen vaikutuksiltaan rinnastettavaa sitoumusta, järjestelyä tai muuta toimenpidettä.

Tutkielman piiristä on rajattu pois aiemmin sääntelyn piiriin saatetut työ- ja vuokrasopimukset. Muidenkin kuin vuokrasopimusten ennaikainen päättämisoikeus tarkoittaa merkittävää poikkeamaa yrityssaneerauksissa aikaisemmin vallinneesta sopimussitovuuden periaatteesta. Nyt säädetty poikkeus on kuitenkin saneerausmenettelyn onnistumisen kannalta olennainen ja tarpeellinen keino turvata toiminnan tervehdyttämisen edellytyksiä.

Avainsanat: yrityssaneeraus, sopimusten sitovuus, maksukyvyttömyys, välttämättömien syy, kohtuullinen korvaus

SISÄLLYS

Lähteet.....	II
Virallislähteet.....	II
Kirjallisuuslähteet.....	III
Oikeuskäytäntö.....	IV
Muut julkaisut.....	IV
Lyhenteet.....	V
1 Johdanto.....	1
1.1 Tutkimuskysymys.....	7
1.2 Tutkimusmenetelmä.....	8
1.3 Rajaukset ja rakenne.....	10
2 Sopimuksista yleisesti.....	12
2.1 Sopimuksista yleisesti.....	12
2.2 Yleinen sopimuksen sitovuuden periaate.....	14
3 Yrityssaneerauslain historia ja keskeisimmät muutokset.....	17
3.1 Lain historia ja keskeiset muutokset.....	17
3.1.1 Vuoden 2007 uudistus.....	18
3.1.2 Uudistuksen 2020-luvulla – maksukyvyttömyysdirektiivin voimaansa-pano.....	19
4 Yrityssaneerausmenettelyn tavoite ja tarkoitus.....	22
4.1 Menettelyn tavoite ja tarkoitus.....	23
4.1.1 Saneerausvelat.....	23
4.1.2 Selvittäjän rooli.....	24
4.2 Kannattavuus, maksuvalmius ja tervehdyttäminen.....	25
4.3 Menettelyn tavoite ja suhde konkurssiin.....	26
5 Sopimuksen irtisanominen saneerausmenettelyssä sen tavanomaisuuden perusteella.....	29
6 YSL 27.4 §.....	32
6.1 Uudistuksen tavoite.....	32
6.2 Uudistuksen valmistelu.....	32
7 Irtisanomisen välttämättömyys.....	40
7.1 Velallisen sopimuskumppanin asema.....	40
7.2 Välttämättömyyden arvioinnista.....	41
8 Kohtuullinen korvaus.....	46
8.1 Yleisesti korvausoikeudesta.....	46
8.2 Vahingon kärsijän myötävaikutus.....	48
8.3 Velallisen korvausvelvollisuus.....	50
8.3.1 Kohtuullinen korvaus.....	51
8.3.2 Saneerauksen tarkoitus.....	54
9 Sopimusten jatkuvuus – YSL 15 §.....	55
10 Vertailu muiden maiden yrityssaneerausmenettelyyn.....	59
10.1 Ruotsi.....	59
10.2 Saksa, Tanska ja Alankomaat.....	61
11 Johtopäätökset.....	64

Lähteet

Virallislähteet

Oikeusministeriön LAUSUNTOJA JA SELVITYKSIÄ 2004:29 Yrityksen saneerauksesta annetun lain toimivuus ja epäkohdat

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain ja yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi HE 238/2021 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi HE 251/2022 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle yrityksen saneerausta koskevaksi lainsäädännöksi HE 182/1992

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain ja takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain 23 §:n muuttamisesta HE 152/2006

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain muuttamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi HE 68/1998

Hallituksen esitys Eduskunnalle työsopimuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi HE 157/2000 vp

Lakivaliokunnan mietintö 22/2006 vp

Oikeusministeriön Mietintöjä ja lausuntoja 2022/18: Yrityssaneerauslain kehittäminen: Työryhmän loppumietintö

Oikeusministeriön mietintöjä ja lausunto-a 31/2016: Uudelleen laaditun maksukyvyttömyysasetuksen edellyttämät lainsäädäntömuutokset

Hallituksen esitys Eduskunnalle konkurssilainsäädännön uudistamiseksi iHE 26/2003 vp

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:31 Yrityssaneerauslain muuttaminen: maksukyvyttömyysdirektiivin täytäntöönpano

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 18/2021 Yrityssaneerauslain muuttaminen: maksukyvyttömyysdirektiivin täytäntöönpano: Työryhmän välimietintö

Lakivaliokunnan mietintö LaVM 27/2022 vp

Hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, Helsinki 2023

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/1023 ennaltaehkäiseviä uudelleenjärjestelyjä koskevista puitteista, veloista vapauttamisesta ja elinkeinotoiminnan harjoittamiskiellosta sekä toimenpiteistä uudelleenjärjestelyä, maksukyvyttömyyttä ja veloista vapauttamista koskevien menettelyjen tehostamiseksi ja direktiivin (EU) 2017/1132

Regeringens proposition 2021/22:215 En ny lag om företagsrekonstruktion

Kirjallisuuslähteet

- Aarnio, Aulis: Oikeussäännösten systematisointi ja tulkinta, s. 35–56. Teoksessa: Juha Häyhä (toim.): Minun metodini. Werner Söderström Lakitieto Oy 1997, Helsinki, s. 40–44.
- Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17, 2011, Helsinki.
- Hupli, Tuomas: Konkurssitakaisinsaanti oikeudenkäyntinä. WSOY 2006, Helsinki.
- Husa, Jaakko: Valkoista yksisarvista pyydystämässä vai mörköä paossa – »oikeaa oikeusvertailua» Lakimies 5/201
- Husa, Jaakko: Oikeusvertailua. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 2013
- Hilla Haajanen, Anssi Kärki, saneeraushakemus konkurssin viivyttämisen keinona – ehdotettujen puuttumiskeinojen kriittinenSanalyysi Edilex 2022/28
- Jarno Tepora: Leasingin käsittely yrityssaneerauksessa
- Koulu, Risto – Uudistettu yrityssaneeraus, Alma Talent Oy 2007
- Koulu, Risto – Lindfors, Heidi – Niemi Johanna, Insolvenssioikeus, Alma Talent Oy 2023
- Koulu, Risto - Niemi-Kiesiläinen Johanna, Velkajärjestelyn ja saneerauksen pääpiirteet, Helsinki 1999
- Kolehmainen, Antti: Tutkimusongelma ja metodi lainopillisessa työssä. Oikeustieteellinen opin- näyte – Artikkeleita oikeustieteellisten oppinäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edilex 2015/29. Julkaistu Edilexissä 30.6.2015
- Jarmo Tuomisto, Sopimus ja insolvenssi, Helsinki 2010
- Häyhä, Juha: Oikeustaloustiede ja sopimusoikeus, s. 160–191 teoksessa Kanninen, Vesa – Määttä, Kalle (toim.): Näkökulmia oikeustaloustieteeseen. Gaudeamus 1996, Tampere, s. 160 ja 162.
- Airaksinen Manne –Pulkinen Pekka –Rasinaho Vesa, Osakeyhtiölaki I-II
- Härmäläinen Ilkka - Malinen Jari - Pirinen Jari - Raitala Saara - Sorri Sakari - Strang Lars, Yritys- saneerauksen käsikirja, Helsinki 2009
- Norros, Olli, Velvoiteoikeus, Talentum Media, 2012
- Norrgård, Marcus: Interimistiska förbud i immaterialrätten. Kauppakaari, 2002.
- Hemmo Mika - Hoppu Kari, Sopimusoikeus, Alma Talent Oy
- Kärki, Anssi: Tutkimus viivyttelyluonteisista yrityssaneeraushakemuksista ja -menettelyistä sekä selvittäjälle mahdollisesti asetettavasta rikosilmoitusvelvollisuudesta.
- Saarnilehto Ari – Vesa Annola: Sopimusoikeuden perusteet, Helsinki 2018
- Hupli, Tuomas, Täytäntöönpanointressi yrityssaneerauksessa: Insolvenssioikeudellinen tutkimus saneerausvelkojan oikeusaseman perusteista, Suomalainen lakimiesyhdistys, 2004
- Saarnilehto Ari - Edelman Tom - Lehtinen Tuomas - Annola Vesa - Hemmo Mika - Karhu Juha - Kartio Leena - Tammi-Salminen Eva - Tolonen Juha - Tuomisto Jarmo - Viljanen Mika, Varalli- suoikeus, Alma Talent Oy, 2000

Ville Pönkä, KKO 2019:13 – Ikuiseksi tarkoitettun sopimuksen irtisanominen Lakimies 5/2019 s. 667–680

Karkia Johanna, Yritystoiminnan uusi alkku - kansainväliaset mallit ja suomalaiset sovellukset, kauppa- ja teollisuusministeriön tutkimuksia ja raportteja 12/2003, Helsinki 2003

Risto Koulu, Eurooppalaistunut yrityksen saneeraus, Edilex artikkeli, 15.8.2022 www.edilex.fi/artikkelit/27631

Oikeuskäytäntö

KKO 2003:31

KKO 2019:13

KKO 1982 II 1, 1985 II 130 1990:124.

KKO 1972 II 65.

KKO 2022:74

KKO 2010:23

KKO 2006:71

KKO 2009:45

Helsingin hovioikeus 29.9.2023 Tuomio Nro 1429, Diaarinumero S 22/2203

Muut julkaisut

Konkurssiasiamiehen julkaisu: Yrityssaneeraus, 4.7.2018

Konkurssiasiamiehen toimiston julkaisu 1/2021

Edilex uutiset: Svartström Christer, Sopimussitovuuden periaatetta ehdotetaan supistettavan saneerauksissa, 7.3.2023

16.1.2023 Konkurssiasiamiehen lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle / HE 251/2022 vp laiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi 8/41/23

Lyhenteet

HE	Hallituksen esitys
OM	Oikeusministeriö
TSL	Työsopimuslaki
KonkL	Konkurssilaki
KL	Kauppalaki
OikTL	Oikeustoimilaki
YSL	Laki yrityksen saneerauksesta
VJL	Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä

1 Johdanto

Yrityssaneerausmenettely on merkittävä osa suomalaista oikeusjärjestelmää, ja sen rooli on keskeinen sekä yhteiskunnallisesti että taloudellisesti. Menettely tarjoaa yrityksille mahdollisuuden selvittää taloudellisista vaikeuksistaan ja säilyttää samalla toimintakykynsä. Yrityssaneerauksen merkitys ulottuu laajalle, sillä se vaikuttaa paitsi kyseessä olevaan yritykseen myös sen sidosryhmiin, työntekijöihin, velkoihin ja laajemmin koko yhteiskuntaan.

Yhteiskunnallisesti yrityssaneerausmenettelyn merkitys näkyy erityisesti työllisyyden säilyttämisessä. Kun yritys kohtaa taloudellisia vaikeuksia, sen jatkuvuus saattaa olla vaakalaudalla. Yrityssaneeraus tarjoaa kehyksen, jonka avulla voidaan säilyttää työpaikat ja ehkäistä laajempia työttömyyskriisejä. Tämä on erityisen tärkeää taloudellisten taantumien aikana, jolloin monet yritykset joutuvat kohtaamaan haasteita.

Toisaalta yrityssaneerauksella on myös vaikutuksia oikeudenmukaiseen velkojen kohteluun. Menettelyssä pyritään löytämään tasapuolinen ratkaisu velkojien ja yrityksen välille. Velkojat voivat saada osan saatavistaan, kun taas yritys saa mahdollisuuden tervehtyä taloutensa.

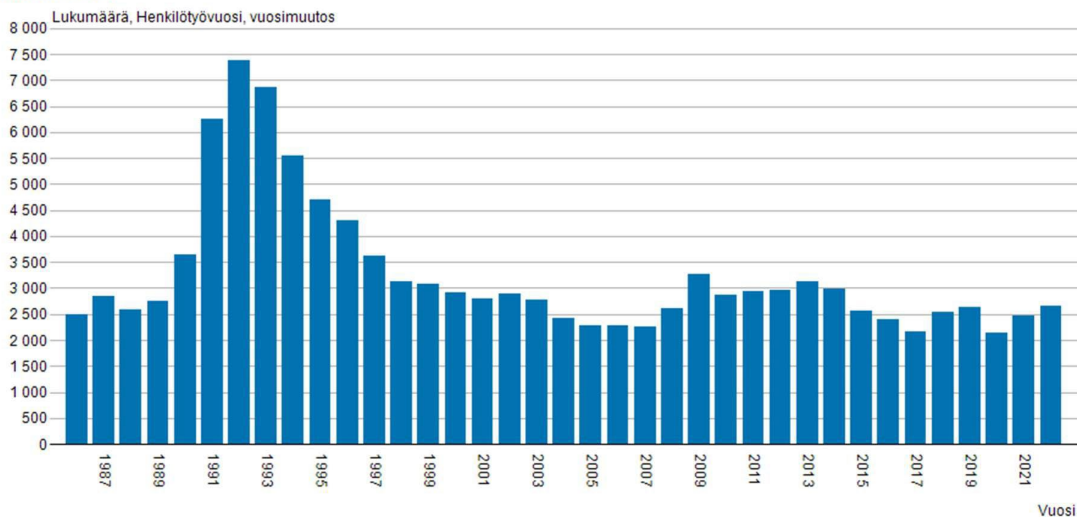
Yrityssaneeraus antaa uuden mahdollisuuden elinkelpoisille yrityksille, jotka ovat kohdanneet tilapäisiä vaikeuksia, palata kannattavaan liiketoimintaan. Tämä on tärkeää erityisesti pk-yrityksille, jotka muodostavat merkittävän osan Suomen yritysmaiemasta. Yrityssaneerausmenettelyn avulla voidaan estää yritysten tarpeeton sulkeminen ja siten säilyttää niiden tuottavuus ja innovaatiokyky.

Oikeusjärjestelmän näkökulmasta yrityssaneeraus tarjoaa rakenteellisen lähestymistavan taloudellisten ongelmien ratkaisemiseen. Sen avulla ehkäistään konkurseja ja tarjotaan realistinen mahdollisuus velkojien ja yrityksen intressien yhtensovittamiseen.

Suomalainen yrityssaneerausmenettely on sen säätämisestä 1990-luvun alusta asti perustunut *sopimusten jatkuvuuden periaatteeseen*. Saneeraus ei siis pääsääntöisesti vaikuta velallisen sopimussuhteisiin vaan rajoittuu koskemaan sen rahamääräisiä vastuita, joiden peruste on syntynyt ennen saneeraushakemuksen vireilletuloa. Näitä kutsutaan saneerausveloiksi. Saneerauksen hakeminen tai saneerausmenettelyn alkaminen ei ole perustanut vastapuolelle oikeutta päättää sopimusta. Tämä periaate on nimenomaisesti kirjattu yrityssaneerainlain 15 §:ään ja varhaista saneerausmenettelyä koskevaan uuteen 14 e §:ään.

Konkurssi- ja yrityssaneeraushakemusten määrä riippuu keskeisesti talouden kehityksestä.¹ Kuten voidaan havaita edellisten taloudellisten kriisien kohdalla, esimerkiksi tarkasteltaessa 1990-luvun syvää lamaa ja pankkikriisiä sekä vuoden 2008 globaalia finanssi- ja velkakriisiä, maailmantapahtumilla nähtiin olevan suuri vaikutus useiden yritysten taloudelliseen vakavaraisuuteen. Tämä johti usean taloudellisen toimijan maksukyvyttömyyteen. Taloudellisten toimijoiden vaikeuksista kertookin jo vireille tulleiden saneeraus- ja konkurssihakemusten määrä taloudellisten kriisien jälkeisinä aikoina.

Konkurssit vuositasolla vuodesta 1986 muuttujina Vuosi. Vireille pannut konkurssit, yritysten lukumäärä.

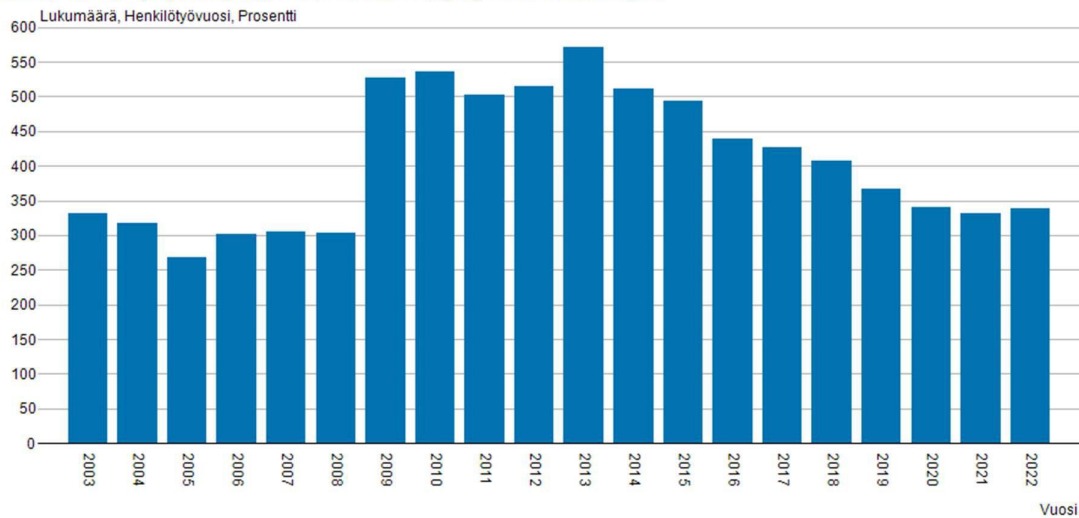

Lähde: Konkurssit, Tilastokeskus

Tilasto 2: Vireille pannut konkurssit (yritysten lukumäärä) vuosittain välillä 1986–2022

¹ Koulu – Lindfors 2021, s.72-74

Yrityssaneeraukset vuositasolla alueittain vuodesta 2003 muuttujina Vuosi. Yhteensä, KOKO MAA, Vireille pannut yrityssaneeraukset, yritysten lukumäärä.

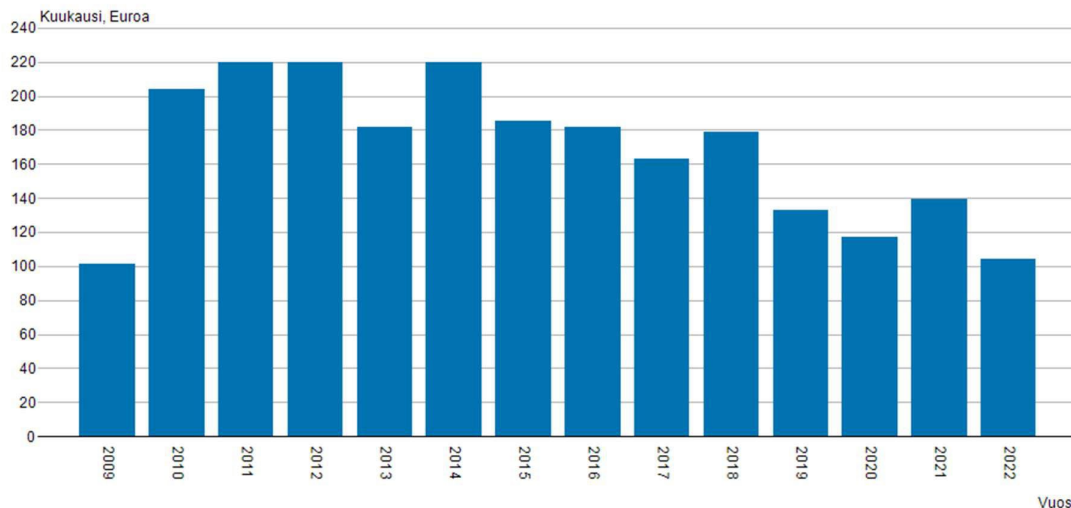
Lähde: Konkurssit, Tilastokeskus

Tilasto 2: Vireille pannut yrityssaneeraukset (yritysten lukumäärä) vuosittain välillä 2003–2022

Suomalaiselle saneerausmenettelylle on ominaista huono onnistumisprosentti ja viime vuosina onkin noussut jopa trendinomaiseksi ilmiöksi, että saneerausmenettelyä käytetään keinona viivästyttämään konkurssiin asettamista.² Tämä on luonnollisesti saneerauksen tarkoituksen vastaista, saneerausmenettelyn tarkoitusta käsitellään laajemmin kohdassa 3.1.

² Haajanen, Kärki 2022, s. 2.

Vahvistettujen yrityssaneerausohjelmien lkm käsittelyajoittain sekä niissä olevat varat ja velat vuositasolla käräjäoikeuksittain muuttujina Vuosi. Yhteensä, Maksuohjelma vahvistettu, yhteensä.

Lähde: Konkurssit, Tilastokeskus

Tilasto 1. Vahvistettujen saneerausohjelmien lukumäärä vuosina 2009-2022

Tilastoja tarkastelemalla voidaan havaita, että 1990-luvun alkupuolella vireille pantujen konkurssihakemuksien määrät kohosivat huomattavasti aiempiin vuosiin nähden. Tätä aikaa kutsutaankin insolvenssin kulta-ajaksi. Samoin vuoden 2008 jälkeen vireille pantujen konkurssien määrä kasvoi, joskin vähemmän radikaalisti kuin 1990-luvun laman jälkeisenä aikana. Tätä selittää osaltaan saneerausmenettelyn vakiintuminen konkurssin vaihtoehtona, mikä on havaittavissa vireille pantujen yrityssaneerausmenettelyiden määrän kasvusta vuoden 2008 jälkeisenä aikana.

Keväällä 2020 alkaneen, koko maailmantaloutta järkyttäneen koronapandemian myötä vireille tulleisiin konkurssi- ja saneerausmenettelyihin ei ole tullut vastaavanlaisia piikkejä kuten 1990-luvulla ja vuoden 2008 jälkeen, vaikkakin pandemiassa voidaan muutoin nähdä olleen hyvinkin laaja-alaisia taloudellisia vaikutuksia.³ Yritysten maksukyvyttömyyteen johtavia vaikutuksia rajoitettiin osittain Suomen koronapandemian tukitoimenpitein, väliaikaisen konkurssilain ja muiden

³ Työ- ja elinkeinoministeriö 2022:39, s. 80–81, 84–85. Suomen Pankin vuonna 2020 tekemien ennusteiden mukaan pandemian aiheuttamaa laajempaa taantumaa pidettiin todennäköisenä taantumakulkuna, jonka ei kuitenkaan kokonaisuudessaan nähty käyvän toteen. Suomen Pankki 2020, Toimintakertomuksen kohdat 6.1– 6.3 sekä Suomen Pankki 2021, Toimintakertomuksen kohta 6.2.

pandemian tukipolitiikan keinoin. Suomessa konkurssien määrä oli väliaikaisen konkurssilain ollessa voimassa erityisen alhainen. ⁴

Talouden kehitykseen vaikuttaa tällä hetkellä merkittävästi myös Venäjän hyökkäyssodan laukaisema energiakriisi. Tämän lisäksi Venäjän hyökkäyssota seurauksineen on lisännyt yleistä epävarmuutta markkinatilanteeseen, jonka voidaan nähdä vaikuttavan esimerkiksi taloudellisten toimijoiden rahoitus- ja investointihalukkuuteen.⁵ Euroalueen rahamarkkinoiden viitekorkoa Euriboria on nostettu Euroopan keskuspankin vastauksena korkeaan inflaatioon ja viitekorko onkin kohonnut yli 0 prosentin, ensi kertaa vuoden 2015 jälkeen, mikä vaikuttaa itsessään myös yritysten rahoitusrakenteeseen.

Lähivuosina maailman taloutta heikentäneiden tapahtumien vaikutusten voidaan arvioida näkyvän yhä enemmän vireille pantujen saneeraus- ja konkurssihakemusten määrissä. Makrotalouden kannalta sekä talouden terveen rakennemuutoksen turvaamiseksi konkurssia ja saneerausta koskevan menettelyvalinnan tulee olla siinä määrin selkeää, että taloudellisten toimijoiden on mahdollista ohjautua rationaalisesti menettelyiden välillä.⁶ Samoin, ottaen huomioon erityisesti mikro- ja pienyrityksiä koskevat saneerauksen tervehdyttämisongelmat, voidaan nähdä erityisen tärkeänä, että saneerauslainsäädäntö mahdollistaa tehokkaat oikeudelliset tervehdyttämiskeinot yrityksen toiminnallisen tervehdyttämisen rinnalle, jotta toiminta saadaan tosiasiallisesti tervehdytettyä muutoin kuin tilapäisesti.⁷

Suomen yrityssaneerausjärjestelmään on sisältynyt muutostarpeita ja haasteita jo sen säätämisestä lähtien. Tätä kuvaa hyvin jo yrityksen saneerauksesta annetun lain säätämismenetti; yrityssaneerauslaki valmisteltiin virkatyönä muutaman kuukauden kuluessa, ilman asiantuntijatahojen tai intressiryhmien myötävaikutusta.⁸

⁴ Työ- ja elinkeinoministeriö 2022:39, s. 4, 84–85. On arvioitu, että pandemiaan liittyvät tukitoimenpiteet ovat keinotekoisesti ylläpitäneet verrattain taloudellisesti tehottomia yrityksiä, joiden toiminta olisi lakannut ilman tukitoimenpiteitä, jonka johdosta talouden terve rakennemuutos on hidastunut

⁵ Ks. Euro & Talous 15.9.2022 väliennuste 9/2022, Euro & Talous 29.9.2022, Euro & Talous 7.4.2022, Parviainen – Laine – Ikonen ja Euro & Talous 5.4.2022: Vilmi – Poutanen.

⁶ Työ- ja elinkeinoministeriö 2022:39, s. 80–86

⁷ Koulumäki 1994, s. 12.

⁸ Koskelo, 1994, s. 4

YSL merkitsi sen säätämisaikana täysin uudenlaista suhtautumista maksukyvyttömyyteen. Historian valossa voidaankin todeta, että YSL:n ensisijaisena tavoitteena lienee ollut konkurssien, mikäli ei täysi torjuminen, niin ainakin rajua vähentäminen.

Kuten arvata saattaa, YSL:n nopea valmisteluajankäyttö sekä kokonaan uudelleen oikeudellisen instituution luominen synnyttivät huomattavia ongelmia, ja yrityssaneerauslakia uudistettiin jo vuonna 1998. Saneerausmenettelyn aikana syntyneiden velkojen etuoikeuden muutosta lukuun ottamatta vuoden 1998 uudistusta voitaneen pitää lähinnä teknisluontoisena.⁹ Tästä johtuen yrityssaneerauslakia uudistettiin perusteellisemmin vielä vuonna 2007. Tämänkin jälkeen saneerauslakia on uudistettu useaan kertaan. Lain keskeisimmät muutokset tullaan käsittelemään tämän tutkielman jaksossa 3.

Tämä tutkielma käsittelee 1.7.2023 voimaan tullutta muutosta lakiin yrityksen saneerauksesta (1993/47, jatkossa myös YSL). Vuoden 2023 lakiuudistuksen merkittävin sisällöllinen uudistus on velallisyrittäjän saama oikeus päättää ennen aikaisesti sopimukset, joissa velallinen on sitoutunut jatkuvaan tai toistuvaan luontais-suoritukseen.¹⁰ Aihe on ajankohtainen, sillä yleinen näkemys insolvenssijuristien keskuudessa on epätietoisuus lainkohdan merkityksestä ja vaikutuksista käytännön työhön sekä selvittäjän tehtäviin saneerausmenettelyssä.

Vastakkainasettelu velallisen saneeraustavoitteen ja toisaalta sopimussuhteen jatkuvuutta koskevien velallisen sopimuskumppanin odotusten välillä on tunnistettu jo YSL:n alkuperäisissä esitöissä. Esitöiden mukaan vuokra- ja vuokrausluottosopimuksia koskevan velallisen irtisanomisoikeuden tarpeellisuutta perusteltiin sillä, että velallisen olisi voitava saneerausmenettelyn yhteydessä vapautua mainitunlaisista kestopimuksista, mikäli se saneeraustoimenpiteiden vuoksi on tarkoituksenmukaista. Tällöin velallisen sopimuskumppanin intressi sopimussuhteen

⁹ Keskeisimpänä uudistuksena vuodelta 1998 voitaneen pitää saneerausmenettelyn aikana syntyneiden velkojen uudenlaista asemaa niin kutsutussa jälkikonkurssissa. Saneerausmenettelyn aikana syntyneet velat säädettiin vuoden 1998 uudistuksen yhteydessä velkojen maksunsaantijärjestyksestä annetun lain (VMJL, 1578/1992) 3 a §:n (795/1998) mukaisesti etuoikeutetuiksi, kun ne aikaisemmin olivat olleet massavelan asemassa.

¹⁰ Koulu – Lindfors - Niemi, 2023 Kohta IV Yrityssaneeraus, 1. Johdanto, Yrityssaneerauslaki ja sen tausta, Vuoden 2023 uudistus.

jatkumiseen väistyy saneeraukseen toteutumistavoitteen takia.¹¹ Myös oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että jos kyseistä irtisanomisoikeutta ei olisi, monissa tapauksissa ainoaksi mahdollisuudeksi jäisi konkurssin kautta tapahtuva toimintojen uudelleenjärjestely, jolloin luonnollisesti myös velkojien asema olisi saneerausmenettelyä heikompi.¹²

Käytännössä kuitenkin huomattiin, ettei vuokra- ja vuokrausluottosopimukset ole ainoa sopimusryhmä, joka voi käydä velallisen kannalta epätarkoituksenmukaiseksi ja josta velallisen voi olla tarpeen päästä vetäytymään saneerauksen onnistumiseksi ja viime kädessä konkurssin välttämiseksi.

Erityisesti epätarkoituksenmukaisia ovat ne sopimukset, jotka pysyvät voimassa sen vuoksi, ettei irtisanominen ole ollut mahdollista. Sopimuksesta voi muodostua velallisyrittäkselle turha, sillä sopimukseen liittyvä kannattamaton liiketoiminta lopetetaan osana saneeraustoimenpiteitä. Nämä sopimukset ovat lisänneet ylimääräisiä kustannuksia, mikä puolestaan on heikentänyt velallisen maksukykyä.

1.1 Tutkimuskysymys

Tutkielma jakautuu kahteen eri tutkimuskysymykseen. Tutkielman tarkoituksena on siten ensin löytää tulkinta uudelle YSL 27.4 §:lle. Lainkohta on sanamuodoltaan seuraava:

Ennen menettelyn alkamista tehty toistaiseksi voimassa oleva tai määräaikainen sopimus, jolla velallinen on sitoutunut tekemään toistuvasti tai jatkuvasti muunlaisen kuin rahasuorituksen, voidaan menettelyn alettua irtisanoa 29 ja 30 §:n säännöksiä noudattaen päättämään saneerausohjelman vahvistamisesta lukien sopimuksen kesto tai irtisanomista koskevien ehtojen estämättä, jos irtisanominen on saneerauksen toteuttamisedellytysten turvaamiseksi välttämätöntä. Korvaus sopimuksen ennenaikaisen päättymisen vuoksi käsitteä kohtuullisen korvauksen vahingosta, jonka sopimuksen vastapuoli osoittaa hänelle aiheutuvan.

¹¹ HE 182/1992 vp s. 33

¹² Koskelo 1994, s. 199

Insolvenssioikeudellisen ammattikunnan keskustelussa on havaittavissa kaksi tulkintaa kaipaavaa kohtaa kyseisestä pykälästä. Tutkielmani tarkoituksena on paneutua erityisesti siihen, milloin irtisanominen on saneerauksen toteuttamisedellytysten turvaamiseksi välttämätöntä. Kun on vastattu kysymykseen, milloin sopimuksen irtisanominen on välttämätöntä, tulee ratkaistavaksi kysymys irtisanomisesta maksettavasta kohtuullisesta korvauksesta. Tutkielman tarkoituksena on myös hahmottaa ja jäsenellä lainkohdan kohtuullisen korvauksen käsitettä.

Jatkokysymyksenä pyrin vastaamaan lainkohtaan löydettyä tulkintaa hyödyntäen siihen, kuinka paljon ja miten uudistus vaikuttaa sopimusten pysyvyyden periaatteeseen, eli heikentääkö se sitä? Tiivistettynä kysymyksenasetteluun liittyen voidaan vielä todeta, että jotta sopimusten pysyvyyden periaatteen tehokkuuden toteutumista tutkielman aiheeseen liittyvissä tilanteissa voitaisiin arvioida uuden YSL 27.4 §:n suhteen, on ensin löydettävä lainkohdalle tulkinta.

1.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimuksessa hyödynnetään useampaa eri tutkimusmetodia insolvenssioikeudelliselle tutkimukselle tyypillisellä tavalla.¹³ Tutkielman tarkastelunäkökulma on pääosin oikeusdogmaattinen eli lainopillinen. Lainopillinen tutkimus tuottaa tietoa voimassa olevasta oikeudesta. Sen tuottamalla tulkintakannanotoilla ja systematisoinneilla on keskeinen asema oikeuslähdeopissa. Lainopillisen tutkimuksen tiedonintressi on praktinen, joka tarkoittaa sitä, että tutkimuksella pyritään lisäämään ymmärrystä voimassa olevasta oikeudesta.¹⁴ Lainopin tarkoituksena on tuottaa perusteltuja tulkinta-, punninta- ja systematisointikannanottoja voimassa olevasta oikeudesta. Huomiota kiinnitetään siihen, miten oikeus on todellisuudessa toteutunut ja miten se toteutuu tulevaisuudessa.¹⁵

Aulis Aarnion mukaan oikeusdogmaattinen tutkimusmetodi voidaan jakaa teoreettiseen ja käytännölliseen lainoppiin. Käytännöllisen lainopin tehtävänä on systematisoida olemassa olevia oikeussääntöjä sekä punnita ja tasapainottaa oikeusperiaatteita. Kun taas teoreettisen lainopin tehtävänä on tulkita oikeussääntöjen sisältöä.

¹³ KS. esim. Koulu – Niemi – Kiesiläinen 1996

¹⁴ Hirvonen 2011, s. 34.

¹⁵ Ks. Kolehmainen 2015, s. 2

Käytännöllinen ja teoreettinen lainoppi eivät kuitenkaan ole irrallisia vaan jatkuvassa vuorovaikutussuhteessa toisiinsa.¹⁶ Tutkielmani painotus on käytännöllisessä lainopissa, jonka tarkoituksena on nimenomaan systematisoida, tulkita sekä antaa vastauksia asetettuun tutkimuskysymykseen. Kuitenkin tutkielmassa teoreettinen ja käytännöllinen lainoppi tulevat ajoittain lomittumaan keskenään.

Tutkielmassa hyödynnetään tutkimusmetodina myös jonkin verran oikeusvertailevaa tutkimusta. Siten vertailun vuoksi tutkielmassa tuodaan esille muutamia tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia seikkoja ruotsalaisesta lainsäädännöstä. Tarkoituksena on hyödyntää oikeusvertailevaa tutkimusta nimenomaan kotimaista lainsäädäntöä palvelevassa tarkoituksessa.¹⁷ Hyödynnän oikeusvertailevaa metodologiaa vertaillen Ruotsin yrityssaneerauksen esteperustesäännöksiä Suomen vastaviin säännöksiin. Oikeusvertailua voidaan lainopin perinteiseen tapaan käyttää tutkimusta rikastavana metodina¹⁸. Jaakko Husa jakaa oikeusvertailun kahteen osaan: (1) varsinaiseen oikeusvertailevaan tutkimukseen, jossa eri oikeusjärjestyksiä ja niiden osia tutkitaan ja vertaillaan keskenään ja (2) oikeusvertailun teoriaan, jossa tarkastellaan oikeusvertailua itsessään.¹⁹

Tulen tutkielmassani vertailemaa Ruotsin ja Suomen yrityssaneerauslain säännöksiä rinnakkain. Tämä kuitenkin luetaan Aarniolaisen lainopin mukaan reaaliargumenteiksi, sillä Ruotsin oikeustila nähdään usein analogisena Suomelle sääntelyn samankaltaisuuden vuoksi. Vertaamalla Ruotsin sääntelyä kotimaiseen ongelmaan, voidaan saada tukea siihen, kuina kotimainen ongelma voitaisiin tulkinna ratkaista. Tällä tavoin pyrin edelleen selvittämään oikeusjärjestelmien yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia sekä hankkimaan vastauksia tutkimuskysymykseeni. Tämän tutkielman vertailuvaltioiksi valikoitui Ruotsi muun muassa siksi, koska vertailukohteena olevat normit yrityssaneerauksen näkökulmasta ovat riittävät samankaltaisia kotimaisiin normeihin verrattuna. Tutkielman pääasiallisia lähteitä ovat lainsäädäntö esitöineen, virallislähteet, oikeuskirjallisuus sekä internet-lähteet.

¹⁶ Aarnio 1997, s. 36–37 ja 48–49 ja ks. myös Hirvonen 2011, s. 24–25

¹⁷ Oikeusvertailevan tutkimuksen hyödyntämisestä juuri kansallista lainsäädäntöä palvelevasta tarkoituksesta ks. tarkemmin Norrgård 2002, s. 29–31.

¹⁸ Husa 2010, s. 713.

¹⁹ Husa 2015, s. 29.

1.3 Rajaukset ja rakenne

Koska oikeustilan voidaan todeta olevan selvä työsopimusten sekä vuokra- ja vuokrausluottosopimusten osalta, en tule käsittelemään näitä tutkielmassani. Työsopimuslain (2001/55, jatkossa TSL) 7§:n mukaan työsopimus voidaan irtisanoa kahden kuukauden irtisanomisajalla, kun irtisanomisen perusteena on sellainen saneerausmenettelyn aikana suoritettava järjestely tai toimenpide, joka on välttämätön konkurssin torjumiseksi ja jonka vuoksi työ lakkaa tai vähenee 3 §:ssä tarkoitettulla tavalla tai irtisanomisen perusteena on vahvistetun saneerausohjelman mukainen toimenpide, jonka vuoksi työ lakkaa tai vähenee 3 §:ssä tarkoitettulla tavalla, tai perusteena on vahvistetussa saneerausohjelmassa todetusta taloudellisesta syystä johtuva, ohjelman mukainen järjestely, joka edellyttää työvoiman vähentämistä.

Aloitettu saneerausmenettely antaa oikeuden irtisanoa ennenaikaisesti vuokra- tai vuokrausluottosopimuksen, jossa saneerausvelallinen on vuokralleottajana. YSL 27.1 §:n mukaan tällainen sopimus voidaan menettelyn alettua velallisen puolelta irtisanoa 29 ja 30 §:ää noudattaen päättymään kahden kuukauden kuluttua irtisanomisesta sopimuksen kestoja tai irtisanomista koskevien ehtojen estämättä.

Tutkielmani on jaettu yhteentoista lukuun, joista kahdeksan käsittelee aiheen substantiivisia näkökohtia. Viimeinen luku, eli yhdestoista, toimii tutkielman yhteenvedon ja johtopäätösten esittämisen areenana. Toisessa luvussa tarkastellaan sopimuksia yleisesti, perehdytään sopimusoikeuden peruskäsitteisiin ja tutustutaan lyhyesti sopimusten kohtuullistamiseen, vaikka YSL 27.4 § ei suoraan säätele kohtuullistamista.

Kolmannessa luvussa keskitytään yrityssaneerauslain (YSL) historiaan, sen säätämisen taustoihin ja keskeisiin muutoksiin. Tässä yhteydessä käsitellään myös lain eurooppalaistumista, erityisesti EU:n maksukyvyttömyysdirektiivin vaikutuksia kotimaiseen yrityssaneerauslakiin.

Neljäs luku avaa lain tavoitteita ja tarkoituksiperiä, ja siinä käydään läpi menettelyn keskeisiä käsitteitä ja instituutioita, kuten saneerausvelkaa ja selvittäjän roolia prosessissa.

Viidennessä ja kuudennessa luvussa syvennytään lain tarjoamiin keinoihin irtautua sopimuksista. Viidennessä luvussa käsitellään nopeasti aiempia menettelytapoja, joilla on mahdollista irtaantua sopimuksista saneerausmenettelyn puitteissa. Kuudes luku on erityisen merkittävä tutkielmassani, sillä siinä syvennytään YSL 27.1 §:n käsittelyyn, joka on koko tutkimuksen keskipiste. Tämä luku jakautuu kahteen osaan, joissa ensimmäisessä tarkastellaan uudistuksen tavoitteita ja toisessa uudistuksen valmisteluprosessia sekä pyrkimyksiä tavoitteiden saavuttamiseksi.

Seitsemännessä ja kahdeksannessa luvussa pureudutaan syvällisemmin lainkohtaan ja pyritään vastaamaan tutkimuskysymyksiin siitä, milloin sopimuksen irtisanominen on välttämätöntä ja mikä on irtisanomisesta aiheutuva kohtuullinen korvaus. Näissä luvuissa käsitellään myös kohtuullistamissäännöksiä.

Yhdeksännessä luvussa tiivistetään yrityssaneerauslain keskeinen periaate, eli sopimusten jatkuvuuden periaate, ja pohditaan, vaikuttaako hiljattain säädetty laki tähän periaatteeseen. Kymmenennessä luvussa tarjotaan katsaus muiden maiden vastaavaan sääntelyyn.

2 Sopimuksista yleisesti

2.1 Sopimuksista yleisesti

Oikeuskirjallisuudessa esitetyn määritelmän mukaan oikeustoimella tarkoitetaan yksityistä tahdonilmaisua, jolla antaja perustaa, muuttaa, siirtää tai kumoo jonkin oikeuden.²⁰ Jos oikeustoimen sisältö on sellainen, jossa antaja perustaa toiselle saamis-oikeuden itseään kohtaan, asetelma voidaan jäsentää niin, että oikeustoimen tekijä sitoutuu suoritusvelvollisuuteen, *velvoitteeseen*, toista kohtaan. Oikeustoimien tekemiselle ja velvoitteiden perustamiselle on tyypillistä vastavuoroisuus. Kaksi-puolinen oikeustoimi eli sopimus on kysymyksessä silloin, kun oikeusvaikutuksen syntyminen edellyttää kahden henkilön yhtäpitävää tahdonilmaisua. Oikeusvaikutus syntyy, kun he ovat yhtä mieltä tahtomastaan oikeustilan muutoksesta.

Lain varallisuus-oikeudellisista oikeustoimista (228/1929, jatkossa OikTL) ensimmäinen luku käsittelee sopimuksen tekemistä. Sääntelyn mukaan sopimus syntyy kahdesta yhtenevästä tahdonilmaisusta. Kuitenkin oikeuskäytännön mukaan, jo pitkään on ollut selvää, että sopimuksia voi syntyä myös ilman nimenomaan tarjoukseksi ja vastaukseksi nimettyjä tahdonilmaisuja, kunhan osapuolten voidaan todeta olevan yksimielisiä 1) molemminpuolisesta sitoutumisesta ylipäänsä ja 2) syntyvän sopimuksen sisällöstä.²¹

Sopimusten sitovuuden periaatteen mukaisesti sopimus velvoittaa osapuolet toimimaan sopimuksessa määritellyllä tavalla.²² Myös sopimuksen käsitteeseen itsessään kuuluu, että sopimuksen osapuolet ovat velvollisia noudattamaan tehtyä sopimusta, eikä kumpikaan osapuoli voi lähtökohtaisesti yksipuolisesti vetäytyä sopimuksesta. Sopimus sitoo osapuolia niin kauan kuin se on voimassa, ellei toisin sovita.²³ Määräaikaisen sopimuksen sitovuus päättyy lähtökohtaisesti sopimuksessa määritetyn

²⁰ Norros 2018, s. 69

²¹ KKO on todennut asian ainakin kahden ratkaisunsa perusteluissa (KKO 2006:71, perustelujen 15–16 kappale ja KKO 2010:23, perustelujen 12–13 kappale)

²² Ks. esim. Saarnilehto – Annola 2018, s. 17–20 ja Hemmo 2003 I, s. 49–50. Periaate on ilmaistu myös jo kumotun kauppakaaren (31.12.1734/3) 1 luvun 2 §:ssä sekä oikeustoimilain (13.6.1929/228) 1 §:ssä, jonka mukaisesti: ”Tarjous sopimuksen tekemisestä ja sellaiseen tarjoukseen annettu vastaus sitovat tarjouksen tekijää ja vastauksen antajaa sen mukaan, kuin jäljempänä tässä luvussa säädetään”

²³ KKO 1992:96.

ajan kuluttua, kun taas toistaiseksi voimassa oleva sopimus päättyy, kun sopimus on irtisanottu ja sopimusehdon, sääntelyn tai sopimusoikeuden yleisen periaatteen mukainen irtisanomisaika on kulunut loppuun.²⁴ Sopimuksen osapuolen muun toiminnan kannalta on usein erityisen tärkeää voida luottaa siihen, että sopimuksen mukaiset velvoitteet täytetään.²⁵

Oikeuskäytännössä on kuitenkin myös katsottu, ettei ikuisia sopimuksia ole olemassa.²⁶ Pitkään jatkuneessa, toistaiseksi voimassa olevassa sopimussuhteessa sopimuksen osapuolen oikeus irtisanoa sopimussuhde on poikkeus sopimuksen sitovuuden lähtökohdasta. Pitkään jatkuneet toistaiseksi voimassa olevat sopimukset ovat kuitenkin pääsääntöisesti päätettävissä irtisanomisella ilman nimenomaista sopimusehtoakin.²⁷ Sopimusosapuolten on sopimusta päätettäessä otettava kohtuullisessa määrin huomioon sopijakumppaninsa etu. Sopimussidonnaisuus päättyy kohtuullisen irtisanomisajan kuluttua, ellei irtisanomisajasta ole erikseen sovittu.²⁸ Edellä todettu irtisanomisvapaus koskee sellaisia toistaiseksi voimassa olevia sopimuksia, joissa ei ole irtisanomisehtoa. Jos ikuisesti voimassa olevaksi eli siis pysyväksi järjestelyksi tarkoitetusta sopimuksesta on tullut toiselle osapuolelle kohtuuttoman rasittava, esimerkiksi olosuhteiden muutoksista johtuen, myös tällainen sopimus voi poikkeuksellisesti olla irtisanottavissa kohtuullista irtisanomisaikaa noudattaen.²⁹ Harkinnassa otetaan huomioon sopimuksen merkitys kummankin osapuolen kannalta.³⁰

Oikeuskäytännöstä on edellä kuvatun irtisanomisoikeuden mukaisesti kuitenkin löydettävissä erilainen tulkinta.³¹ Jos ikuisesti voimassa olevaksi eli siis pysyväksi järjestelyksi tarkoitetusta sopimuksesta on tullut toiselle osapuolelle kohtuuttoman rasittava, esimerkiksi olosuhteiden muutosten takia, myös tällainen sopimus voi poikkeuksellisesti olla irtisanottavissa kohtuullista irtisanomisaikaa noudattaen.

²⁴ Saarnilehto – Annola 2018, s. 166–167, Hemmo 2003 II, s. 376–389 ja Rodhe 1986, s. 287. Mikäli toisin ei ole säännelty tai sovittu, toistaiseksi voimassa oleva sopimus on sopimusoikeuden yleisten periaatteiden mukaan irtisanottavissa päättymään kohtuullisen ajan kuluttua. Kestosopimuksia koskevaa irtisanomisoikeutta on kuitenkin myös osaltaan rajoitettu.

²⁵ Hemmo 2018, s. 17.

²⁶ KKO 2019:13

²⁷ Ks. ks. KKO 1982 II 1, 1985 II 130 ja 1990:124.

²⁸ KKO 2019:13, perustelut kohta 17.

²⁹ KKO 2019:13, perustelut kohta 19.

³⁰ ks. KKO 1972 II 65.

³¹ KKO 2019:13

Toisin sanoen, oikeuskäytäntö näyttäisi hyväksyneen lähtökohdaksi sen, että toistaiseksi voimassa oleva sopimus on tehtävissä sopimusehdoin ikuisesti irtisanomiskelvottomaksijärjestelyksi.³²

2.2 Yleinen sopimuksen sitovuuden periaate

Sopimusoikeudessa on voimassa jo kauan vallinnut pääsääntö: sopimus on pidettävä, *pacta sunt servanda*. Oikeustoimilain 1 §:n mukaan tarjous ja vastaus sitovat antajaansa. OikTL:n lisäksi sääntö on ilmaistu kauppalaissa (355/1987)³³, sekä jo kauppalain edeltäjässä, kauppakaarissa.

Sopimuksen käsitteeseen kuuluu, että sopijapuolet ovat velvollisia noudattamaan tehtyä sopimusta. Sopimuksen sitovuuden periaatetta voidaan pitää sopimusoikeuden ja koko oikeusjärjestyksenkin kulmakivenä. Järjestäytyntä yhteiskuntaelämä on vaikea kuvitella, jos sopijapuoli ei olisi velvollinen toimimaan antamansa sitoumuksen mukaisesti. Molemmat sopijapuolet ovat velvollisia toimimaan antamansa sitoumuksen mukaisesti eikä kumpikaan sopijapuoli saa yksipuolisesti vetäytyä sopimuksesta. Muuttuneilla olosuhteilla ei lähtökohtaisesti ole merkitystä sopimuksen sitovuuden kannalta, vaan sopimus sitoo sen osapuolia silloinkin, kun tapahtumat menevätkin toisin kuin sopimusta tehdessä kuviteltiin ja sopimus muuttuu epäedullisemmaksi.³⁴

Vaikka sopimusten sitovuuden periaate onkin vallinnut oikeudenalalla jo pitkään, se on ehdotonta tuskin koskaan. Sopimuksia voidaan sovitella OikTL 36 §:n mukaisesti, mikäli sopimus tai sen ehto on kohtuuton tai sen soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen. Kohtuuttomuutta arvosteltaessa on otettava huomioon oikeustoi-
men koko sisältö, osapuolten asema, oikeustoimea tehtäessä ja sen jälkeen vallinneet olosuhteet sekä muut seikat. Sopimusoikeudellisen kohtuusperiaatteen mukaisesti velvoitteen kohtuullistamista koskevassa arvioinnissa voidaan ottaa huomioon yleinen sopimuskäytäntö vastaavissa sopimussuhteissa sekä osapuolten yksilölliset ominaisuudet ja olosuhteet. Arviointia yleisen sopimuskäytännön

³² Pönkä 2019, s. 673.

³³ Kauppalaki 3§:n mukaan lain säännöksiä ei sovelleta, mikäli sopimuksesta, sopijapuolten omaksumasta käytännöstä taikka kauppatastavasta tai muusta tavasta, jota on pidettävä sopijapuolia sitovana, johtuu muuta.

³⁴ KS. Annola – Saarnilehto 2018, s. 166–168 ja 181–182.

perusteella voidaan pitää pääsääntönä, mutta osapuolten yksilölliset olot huomioon ottavan arvioinnin merkityksen voidaan nähdä kuitenkin voimistuneen sopimusoikeudellisessa sääntelyssä. Yksilölliset olot huomioon ottavassa arvioinnissa perusteena velvoitteen kohtuullistamiselle, esimerkiksi pitkäaikaisen sopimuksen ennenaikaiselle päättämiseksi, voi siten olla esimerkiksi sopimusvelallisen heikentynyt maksukyky.³⁵

Kuten jo todettu, vahvana pääsääntönä on, ettei olosuhteiden muutoksella ole vaikutusta sopimusten sitovuuteen. Katsotaan, että erityisesti kaupallisten sopimus-suhteiden kohdalla sopimusosapuolten tulisi itse osata huolehtia omiin sopimuksiinsa liittyvien vastuuriskien hallinnasta ja vastuunkantokyvystä ja täten muuttuneilla olosuhteilla voisi olla vaikutusta sopimuksen sitovuuteen vain hyvin poikkeuksellisesti.³⁶ Muuttuneille olosuhteille voidaan antaa merkitystä ainoastaan hyvinkin pitkään jatkuneissa sopimuksissa. Olosuhteiden muutos saattaa vaikuttaa sopimuksen sisältöön kuitenkin siten, että sopimuksen mukainen suoritus on muuttunut mahdottomaksi, sopimus muuttunut epätarkoituksenmukaiseksi tai hyvä liiketapa on kehittynyt siten, että sopimukseen vetoaminen olisi sen vastaista. Olosuhteiden muutoksen vaikutusten arvioinnissa sopimusta on arvioitava kokonaisuutena, ja mikäli olosuhteiden muuttumisella todetaan olleen vaikutusta sopimukseen, sopimusta voidaan sovittaa, sopijapuolet voivat vapautua sopimuksesta taikka sopimus saattaa peräytyä ennen kuin se on täytetty.³⁷

Sopimuksen sovittelua koskevan sopimusoikeudellisen doktriinin mukaisesti myös sopimuksen päättämiseen liittyvät ehdot saattavat olla muuttuneissa olosuhteissa kohtuuttomia siten, että näitä saattaa olla tarpeen sovittaa. Sopimuksen ehtojen kohtuullistaminen tulee kuitenkin pitää erillään sopimuksen ulkoisen tai sopimusperusteisen vahingonkorvauksen kohtuullistamisesta, jota käsitellään myöhemmin tässä tutkielmassa.³⁸ Sovittelusäännöksen lisäksi OikTL 28 - 35 §:ssä on mainittu sopimusten yleiset pätemättömyysperiaatteet.

³⁵ Hemmo 2018 s. 17.

³⁶ Koulou 2006, s. 56-57 ja Hemmo – Hoppu 2006-, Sopimusoikeus>8. SUORITUSHÄIRIÖT JA NIIDEN SEURAAMUKSET>Korvattavien vahinkojen sisältö>Korvausvastuun sovittelu

³⁷ Saarnilehto – Annola 2018, s. 182, 184–186

³⁸ Hemmo 2005, s. 320.

Kilpailuun vapailla markkinoilla liittyen lähtökohtana on pidettävä, ettei markkina-toimijoiden välisiin taloudellisiin suhteisiin voida puuttua ilman painavaa syytä.³⁹ Vastaavasti tutkielman aiheena oleva yrityssaneerausmenettelyyn sidottu velallisen irtisanomisoikeus muodostaa jo nykyisessä muodossaan selkeän poikkeuksen sopimussitovuuden periaatteeseen. Se, että yrityssaneerauksen yhteydessä poikettaisiin sopimussitovuudesta velallisen jatkamiskelpoisen yritystoiminnan tervehdyttämisedellytysten turvaamiseksi, ei siten ole uusi ajatus, käytännössä yrityssaneeraukseen liittyvät velkajärjestelyt merkitsevät jo nykyisellään huomattavaa poikkeusta sopimussitovuuden periaatteesta, sillä niiden nimenomaisena tarkoituksena on muuttaa velkasuhteiden entisiä ehtoja ilman yksittäisten velkojien suostumusta.⁴⁰

Yrityssaneerausmenettelyn alkamiseen sidotun velallisen irtisanomisoikeuden laajentaminen tarkoittaakin aiempaa laajempaa poikkeusta sopimussitovuuteen sekä velallisen sopimuskumppanien odotuksiin, jotka sopimuskumppanille on syntynyt alkuperäisen sopimuksen solmimisen perusteella.

³⁹ Aine 2011, s. 220-238.

⁴⁰ Ks. YSL 44 §.

3 Yrityssaneerauslain historia ja keskeisimmät muutokset

Kansantalouden näkökulmasta toimivan yrityssaneerauslainsäädännön merkitys kasvaa yhteiskunnallisessa laskusuhdanteessa. Konkurssien tavoin saneeraustapausten määrä riippuu keskeisesti yleisestä taloudellisesta kehityksestä. Koronavi-rusepidemia johti vuonna 2020 Suomen talouden supistumiseen. Edelleen Venäjän hyökkäys Ukrainaan on nostanut energian, raaka-aineiden sekä ruuan hintoja hyvin nopeasti.

Taloudellisten voimavarojen järkevä käyttö ja kestävä elinkeinotoiminnan raken-teen kehitys edellyttävät, että elinkelpoisten yritysten konkurssit voidaan torjua. Kannattamaton yritystoiminta on toisaalta voitava saada ajoissa päättymään. Yri-tyssaneeraukset ehkäisevät konkurssiin liittyvää tuotantokapasiteetin purkautu-mista ja työpaikkojen menettämistä. Konkurssikaan ei kuitenkaan aina johda yri-tyksen toiminnan loppumiseen, vaan yrityksen liiketoiminta voidaan myydä, jolloin toimintaa voidaan jatkaa. Kansantalouden kannalta konkurssi on tarpeellinen keino siirtää tehottomassa käytössä olleita resursseja tehokkaampaan käyttöön.⁴¹

Tarpeettomien konkurssien välttämällä on myös välillisiä, valtiontaloudellisesta näkökulmasta myönteisiä vaikutuksia muun muassa verotuloihin sekä yritysten että niiden työntekijöiden kautta. Toimivalla ja tehokkaalla yrityssaneerauksella on myönteisiä työllisyysvaikutuksia. Kun tervehdyttämiskelpoinen yritys saneerataan tehokkaasti niin, että toiminta jatkuu, pystyy yritys jatkamaan työntekijöidensä työllistämistä.⁴²

3.1 Lain historia ja keskeiset muutokset

Laki yrityksen saneerauksesta tuli alun perin voimaan vuonna 1993 seurauksena vuosikymmenen alulla olleesta lamasta, joka ajoi konkurssiin myös elinkelpoisia yrityksiä. Kun lakia alettiin säätämään 1990-luvun alussa, tarkoituksena oli aikaan-saada säännöstö, joka parantaa oikeudellisia edellytyksiä taloudellisissa vaikeuk-sissa olevan mutta pohjimmiltaan elinkelpoisen yrityksen saneeraukselle ja

⁴¹ HE 251/2022, s.66.

⁴² HE 251/2022, s.69.

tarpeettomien konkurssien välttämiseksi.⁴³ Tätä ennen maksukyttömyysmenettelyjen järjestelmä sisälsi Suomessa ainoastaan konkurssin ja ulosoton. ⁴⁴ Näiden rinnalle säädettiin lait yrityksen saneerauksesta ja yksityishenkilön velkajärjestelystä (57/1993, jatkossa VJL).

Vuoden 1993 laki valmisteltiin ja säädettiin nopeasti vastaamaan aikansa vaatimuksia ja sen hallituksen esitys on ainoa saatavilla oleva lainvalmisteluaineisto. Hallituksen esitystä on kuvattu sekavaksi ja epäjohdonmukaiseksi, jonka takia lainlupakinnasta oli epäselvyyttä sen soveltamisen alkuaikoina. Tulkinnat alkoivat vakiintua vasta 1990-luvun loppupuolella. ⁴⁵ Lakia on uudistettu tämän jälkeen kolmesti, vuosina 2007, 2022 ja 2023.

3.1.1 Vuoden 2007 uudistus

Koska alkuperäinen YSL säädettiin kiireellä, havaittiin sen käytännön soveltamisessa tiettyjä ongelmia ja sääntelyssä puutteita mm. hakemusten ja menettelyn laadussa. Uudistuksen pohjalla oleva hallituksen esitys on poikkeuksellisen laaja ja seikkaperäinen, kuten alkuperäisen yrityssaneerauslain. Uudistuksessa oikeusministeriö pyysi kommentteja lainsäädännön epäkohdista eri intressitahoilta. Lainsäädännön esityöt pohjautuvat pitkälti edellä mainittuihin lausuntoihin. ⁴⁶ Lausuntoa pyydettiin eri asiantuntijatahoilta, toisinkuin vuoden 1993 YSL:n säätämisvaiheessa.⁴⁷ Oikeusministeriö kokosi asiantuntijoiden kommentit yrityssaneerauslaista ja nimesi lausuntotiivistelmän: ”Yrityksen saneerauksesta annetun lain toimivuus ja epäkohdat.” Selvityksen mukaan yrityssaneerauslain keskeisimmät ongelmakohdat olivat velallisen liian myöhäinen hakeutuminen saneerausmenettelyyn sekä saneerausmenettelyn liian alhainen aloittamiskynnys.⁴⁸

Uudistusta kuvataan oikeuskirjallisuudessa laajaa ja perustavanlaatuisena. ⁴⁹ Hallituksen esityksessä 152/2006 keskeisenä tavoitteena oli edistää sitä, että saneerausmenettelyyn nykyistä enemmän valikoituu vain sellaisia yrityksiä, joiden toiminta

⁴³ HE 182/1992, s. 15.

⁴⁴ Koulun, Niemi-Kiesiläinen 1999, s. 86.

⁴⁵ Koulun 2007, s.10–11.

⁴⁶ Koulun 2007, s. 11–12

⁴⁷ Koulun ym. 2017, s. 614.

⁴⁸ Lausuntoja ja selvityksiä 2004:29, s. 2.

⁴⁹ Koulun 2007, s.11.

voidaan saada kannattavaksi. Tähän pyritään ensinnäkin sillä, että hakemukset jätettäisiin aikaisemmin, sillä suomalaiset yritykset nimittäin hakeutuvat yrityssaneerauksen liian myöhään, yleensä vasta konkurssiuhan alaisena.⁵⁰ Heikentyneen maksukyvyn omaavien yritysten johtajat, eivät kirjallisuuden mukaan ota neuvoja ulkopuolisilta asiantuntijoilta tarpeeksi varhaisessa vaiheessa. Näissä tilanteissa johto kokee säästävänsä näissä ulkopuolisissa kustannuksissa. Saneerausohjelman toteutumisedellytykset kuitenkin olisivat todennäköisesti suuremmat, mikäli neuvoja otettaisiin aikaisemmassa vaiheessa vastaan ja menettely käynnistettäisiin aikaisemmin.

Tulevaisuudessa välttämättömän konkurssin lykkäämiseksi haettuja, velkojille taloudellista vahinkoa aiheuttavia yrityssaneerauksia pyritään torjumaan. Lisäksi esityksen tavoitteena oli nopeuttaa saneeraushakemusten ratkaisemista. Yksi suurimpia tavoitteita oli siirtyä kriittisempään arviointiin saneerausohjelman toteutumiskelpoisuuden osalta, mutta keinoja tähän ei kuitenkaan hallituksen esityksessä osoitettu, myöskään lakivaliokunta ei mietinnössään 22/2006 kiinnittänyt keinoihin huomiota.

Velkojen kohteluun tehtiin useita materiaalisia muutoksia. Saneerausvelkojen piiriä supistettiin ajallisesti. Tätä kompensoitiin siten, että ohjelman vahvistamiseen alun perin liittynyt preklusio lieventyi. Lisäksi lisättiin mahdollisuus kuittauksesta saneerauksessa, jota vuoden 1993 laki ei sisältänyt lainkaan. Vaikka uudistuksessa hyväksyttiin monia de lege ferenda -ehdotuksia, pitäydettiin osittain myös aikaisemmissa valinnoissa. Esimerkiksi vaatimukset parantavat velkojien realisointimahdollisuuksia saneerausmenettelyssä eivät tuottaneet tulosta. Tämän uudistuksen myötä saneerausmenettely muovautui nykyiseen muotoonsa.

3.1.2 Uudistuksen 2020-luvulla – maksukyvyttömyysdirektiivin voimaansäilyttäminen

Vuonna 2022 Suomi pani kansallisesti täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2019/1023 ennaltaehkäiseviä uudelleenjärjestelyjä koskevista puitteista, veloista vapauttamisesta ja elinkeinotoiminnan harjoittamiskiellosta sekä toimenpiteistä uudelleenjärjestelyä, maksukyvyttömyyttä ja veloista

⁵⁰ Kärkiä 2003, s.186.

vapauttamista koskevien menettelyjen tehostamiseksi ja direktiivin (EU) 2017/1132 muuttamisesta (direktiivi uudelleenjärjestelystä ja maksukyvyttömyydestä, jäljempänä direktiivi, annettu 20.6.2019).

Direktiivi on sisällöltään monimutkainen: sen II osasto käsittelee määräyksiä ennalta estävistä uudelleenjärjestelyistä. Direktiivin III osasto käsittelee konkurssin tehneiden yrittäjien uudesta mahdollisuudesta ja IV osasto kaikkien insolvenssimenettelyjen tehostamisesta. Direktiivin täytäntöönpanoa käsiteltiin oikeusministeriön työryhmän laajassa välimietinnössä (OM mietintöjä ja lausuntoja 18/2021). Hallituksen esitys laeiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain ja yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi (HE 238/2021 vp) perustui kyseisen välimietinnön ehdotukseen.

Direktiivin toisen osaston määräykset toteutettiin ottamalla yrityssaneerauslakiin säännökset varhaisen vaiheen saneerauksesta, jolloin saneerausmenettelyyn muodostui kaksi menettelyvaihtoehtoa. Kolmas osasto taas pantiin täytäntöön helpottamalla yksityishenkilön velkajärjestelyä, kun velallisena on yrittäjä. Osasto IV sai epäsuoran täytäntöönpanon, kun näitä insolvenssimenettelyjä sujuvoitettiin korjaamalla joitakin käytännössä havaittuja epäkohtia. Korjaukset jäivät lopulta varsin pienimuotoiseksi, vähäisiksi tarkistuksiksi.

Kansallista kehitystä kuitenkin jatkettiin aiemman sääntelyn puutteellisuuden korjaamiseksi. Oikeusministeriön yrityssaneeraustyöryhmä jatkoi työtään kansallisen tason uudistuksilla. Vuonna 2022 se julkaisi loppumietintönsä (OM, Mietintöjä ja lausuntoja 2022:18), johon hallituksen esitys yrityssaneerusalain ja konkurssilain muuttamiseksi perustui (HE 251/2022 vp).

Vuoden 2023 osittaisuudistuksella oli kaksi tavoitetta: saneerausmenettelyn keventäminen ja sujuvoittaminen, sekä saneerausohjelman nopean vahvistamisen mahdollisuuden laajentaminen.⁵¹ Lisäksi uudistuksilla haluttiin torjua saneerausmenettelyn väärinkäyttämistä. Väärinkäyttämiseksi katsottiin tässä yhteydessä velallisen hakemukset, jotka tehtiin ”viivyttelytarkoituksessa”, jollin tuomioistuimia

⁵¹ HE 251/2022, s. 58.

kuormitetaan turhaan ja velkojille aiheutetaan vahinkoa.⁵² Potentiaalinen vahingon määrä on korkeintaan yrityksellä viivyttämisen alkaessa olevan varallisuuden määrä lisättyä sen saatavilla olevien varallisuuserien määrällä.⁵³ Vahingon määrä voidaan kuitenkin laskea kahdella tavalla. Ensinnäkin voidaan esittää arvio viivytyksestä aiheutuneesta varallisuuden arvon alenemisesta. Toiseksi tarkasteluun voidaan ottaa selville saatujen kiellettyjen oikeustoimien euromääräinen arvo. Molemmissa laskutavoissa on vahvuutensa ja heikkoutensa, mutta kiellettyihin oikeustoimiin perustuva tapa muodostuu luotettavammaksi.⁵⁴ Näiden laskutapojen kohdalla oletetaan, että varallisuuden vähentyminen tai kielletty oikeustoimi on tapahtunut nimenomaan määräysvallan säilymisen luomien toimintamahdollisuuksien ja niiden käyttämisen vuoksi.

Sisällöllisistä uudistuksista merkittävin, mutta myös tämän tutkielman kannalta merkittävin, on velallisyriksen saama oikeus päättää ennenaikaisesti sopimukset, joissa velallinen on sitoutunut jatkuvaan tai toistuvaan luontaisuuorituksen (YSL 27.4 §). Näin liikkuma-ala saneerauksessa laajeni.

⁵² HE 251/2022, s. 60–61.

⁵³ KAM 1/2021, s. 13.

⁵⁴ KAM 1/2021, s. 13.

4 Yrityssaneerausmenettelyn tavoite ja tarkoitus

Yrityssaneeraus on oikeudellinen instituutio eli lakisääteinen järjestely, jolla parannetaan taloudellisiin vaikeuksiin joutuneen, mutta elinkelpoisen yrityksen toimintaedellytyksiä. ⁵⁵ YSL 1 §:n mukaan saneerausmenettelyyn voidaan ryhtyä taloudellisissa vaikeuksissa olevan velallisen jatkamiskelpoisen yritystoiminnan tervehdyttämiseksi taikka sen edellytysten turvaamiseksi ja velkajärjestelyjen aikaansaamiseksi. Oikeuskirjallisuudessa *Koulu* erottaa YSL:n kaksi funktiota eri yhteiskunnallisten olojen vallitessa: normaalioloissa YSL paikkaa yritysjohtajien tekemiä virheitä. Poikkeusoloissa, kuten 1990–1993 laman aikaan tai vahvan laskusuhdanteen aikana, yrityssaneerustuksen tarkoituksena on estää paniikkikonkurssien asettamiset yrityksissä, jotka ovat menettäneet maksukykynsä vain väliaikaisesti.⁵⁶

Mainitusta ns. johdantösäännöksestä ilmenee kaksi erillistä, hyvin tärkeää seikkaa. ensinnäkin saneerausmenettelyssä ei ole kysymys pelkästään yrityksen velkojen järjestelämisestä, vaan myös yrityksen kokonaisvaltaisesta tervehdyttämisestä. Tämä tapahtuu vahvistamalla saneerausmenettelyn kohteena olevalle yritykselle räätälöity saneerausohjelma, jota niin velallisyriksen kuin velkojienkin on noudatettava.⁵⁷ Saneerausohjelman toteuttamisella pyritään välttämään velallisyriksen konkurssi.

Tässä kohdin on olennaista huomauttaa käsitteiden *saneerausmenettely* ja *saneeraus* eroista, vaikkakin käsitteet esiintyvät oikeustieteenkin teksteissä usein synonyymeina. *Saneerauksella* tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, joilla yrityksen tilaa parannetaan. Synonyymi kyseiselle sanalle voisi olla aiemmin esitetty termi *tervehdyttäminen*. Näitä toimenpiteitä ovat joko oikeudellisia tai tosiasiallisia, kuten esimerkiksi liikkeenjohdon päätöksiä. ⁵⁸ Saneeraus voi siis edellyttää olennaiseltakin osin toiminnan supistamista. Kyseessä ei tarvitse siis olla olemassa olevan toiminnan uudelleen järjestämistä, vaan se saattaa tarkoittaa toimintojen alas ajamista, jotta jäljelle jääviä toimintoja voidaan jatkaa. ⁵⁹

⁵⁵ Koulu – Lindfors – Niemi 2017, kohta IV Yrityssaneeraus 1. Johdanto.

⁵⁶ Koulu 2007, s. 9–10.

⁵⁷ Koulu – Lindfors – Niemi 2017, kohta IV Yrityssaneeraus 1. Johdanto.

⁵⁸ Koulu 2007, s. 2.

⁵⁹ Koskelo 1994, s. 7.

Lain lähtökohtana ei kuitenkaan ole, että konkurssi tulisi tai edes voitaisiin välttää. Konkurssi on välttämätön osa talousjärjestelmän oikeudellista rakennetta, sillä sen avulla markkinoilta karsitaan yritykset, joiden toiminnan jatkumiselle ei ole edellytyksiä. Saneerausmenettely onkin säädetty jo alkujaan konkurssin vaihtoehdoksi sellaisia tapauksia varten, joissa yrityksen taloudellinen kriisi on toiminnan lopettamisen sijasta mahdollista torjua tai ohittaa ryhtymällä saneerausohjelman mukaisesti korjaaviin toimenpiteisiin ja velkajärjestelyihin.⁶⁰

Velkajärjestelyn ja saneerauksen ”oikeasta” suhteesta on keskusteltu insolvenssipolitiikassa. Velkajärjestelyn liiallista korotumista on pidetty suomalaisen yrityssaneerauksen ominaispiirteenä⁶¹, ja usein kuulee puhuttavan velkasaneerauksesta.

4.1 Menettelyn tavoite ja tarkoitus

YSL 1 §:n mukaan Taloudellisissa vaikeuksissa olevan velallisen jatkamiskelpoisen yritystoiminnan tervehdyttämiseksi taikka sen edellytysten turvaamiseksi ja velkajärjestelyjen aikaansaamiseksi voidaan ryhtyä tämän lain mukaiseen varhaiseen tai perusmuotoiseen saneerausmenettelyyn. Menettelyssä voidaan tuomioistuimen vahvistamalla saneerausohjelmalla määrätä velallisen toimintaa, varallisuutta ja velkoja koskevista toimenpiteistä siten kuin tässä laissa säädetään.

4.1.1 Saneerausvelat

Saneerausvelalla tarkoitetaan YSL 3.1 §:n 5 kohdan mukaisesti ”kaikkia velallisen velkoja, jotka ovat syntyneet ennen hakemuksen vireilletuloa, mukaan luettuina vakuusvelat sekä velat, joiden peruste tai määrä on ehdollinen tai riitainen taikka muusta syystä epäselvä. Saneerausvelkoina voidaan pitää ainoastaan rahamääräiset velvoitteet. Saneerausmenettelyssä yksi yleisinpä saneerauskeinoja on saneerausvelkojen leikkaaminen. Tällä toimenpiteellä pyritään keventämään yhtiön velkausta.

⁶⁰ HE 182/1992 s. 17.

⁶¹ Koulu 2007, s. 3–4.

Velan syntymishetkellä tarkoitetaan vakiintuneesti sitä hetkeä, jolloin velan oikeusperuste on syntynyt.⁶² Sama periaate koskee myös mm. vahingonkorvausvelkoja ja sopimusrikkomukseen perustuvia saatavia – saneerausvelka määräytyy sen mukaan, milloin vahinko on syntynyt tai sopimusrikkomus tapahtunut.⁶³ Aivan poikkeukseton kyseinen lähtökohta ei kuitenkaan ole. Esimerkiksi kestosopimusten kohdalla vireilletulon jälkeiseen aikaan kohdistuvat maksut eivät ole saneerausvelkaa siitä huolimatta, että sopimus, johon velka perustuu, on syntynyt ennen hakemuksen vireilletuloa. Saneerausmenettelyn aikana syntyneiden velvoitteiden asema on vastaava kuin mitä velvoitteilla olisi ilman saneerausmenettelyä.⁶⁴

Lisäksi YSL 27.4 §:n mukaisesti kestosopimuksen irtisanomisen perusteella määräytyvä korvaus on saneerausvelkaa siitä huolimatta, että korvauksen synnyttävä oikeusperuste ajoittuu saneerausmenettelyn aloittamisen jälkeiseen aikaan. Tähän perustuvat saatavat otetaankin saneerauksessa huomioon lähtökohtaisesti ehdollisina ja enimmäismääräisinä, sillä vuokranantajalle aiheutunut todellinen vahinko on harvoin tiedossa vielä tässä vaiheessa menettelyä.

4.1.2 Selvittäjän rooli

Selvittäjän roolin voidaan nähdä olevan korostuneempi kuin mitä yrityssaneerailakia säädettäessä oli alun perin tarkoitettu.⁶⁵ Selvittäjällä on saneerausohjelmaehdotusta laatiessaan YSL 40 §:n mukainen neuvotteluvollisuus, jonka mukaisesti mahdolliset riitaisuudet tulee pyrkiä ensi sijassa ratkaisemaan sovinnollisesti. Mikäli riitaisuuksiin ei saada sovinnollista ratkaisua, asia ratkaistaan YSL 75 §:n mukaan ohjelmaehdotuksen käsittelyn yhteydessä tai tarvittaessa tuomioistuimien osoittamien riidan erilliseen oikeudenkäyntiin. Riidan ratkaiseminen saneerausmenettelyssä (attraktiivinen ratkaiseminen) on mahdollista, kuten edellä todettu, mikäli ratkaisu on mahdollista ilman olennaista viivästystä tai muuta haittaa käynnissä olevalle saneerausmenettelylle. Selvittäjällä on korostuneen roolinsa myötä myös erityinen asema YSL 27 §:ään liittyvien riitaisuuksien ratkaisemisessa. Selvittäjä

⁶² Koskelo 1994, s.123-125

⁶³ Koulu, Risto – Havansi, Erkki – Korkea-aho, Emilia – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna 2004-, *Insolvenssioikeus>IV Yrityssaneeraus>6. Velkaselvittely ja velkojen järjestys>Velkakategoriat>Saneerausvelat ja vakuusvelat>Saneerausvelan määrittelmä – Synnyn ajoittaminen sekä KKO 1997:54.*

⁶⁴ HE 152/2006 vp, s. 51

⁶⁵ Koulu 2007, s. 158

pyrkiikin usein ensi kädessä ratkaisemaan säännöksen soveltamiseen liittyvät riitaisuudet yhdessä muiden asianosaisten kanssa.

YSL 8 §:n mukaisesti selvittäjän on hoidettava lakisääteiset tehtävänsä menettelyn tarkoituksen toteuttamiseksi ja velkojien edun valvomiseksi. Katsotaan, että selvittäjän tulee olla riippumaton suhteessa velalliseen ja velkoihin nähden tasapuolinen.⁶⁶ Edellä mainittu ilmentää laajemmaltikin tunnistettua tasapuolisen kohtelun periaatetta tai velkojien yhdenvertaisuuden periaatetta, joka käsittää sekä aineellisen että muodollisen yhdenvertaisuuden. Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan, että samassa asemassa olevia velkojia tulee kohdella samalla tavalla, tarkoittamatta kuitenkaan esimerkiksi sitä, että velkojilla olisi sama oikeus saada suoritus.⁶⁷ Voidaan esittää argumentteja sen puolesta, että saneerausmenettelyssä velkojien yhdenvertaisuuden voidaan nähdä toteutuvan silloin, kun kaikkien velkojien etu otetaan huomioon kohtuullisella tavalla. Tämän puolesta puhuu myös saneerausohjelman vahvistamisedellytyksiä koskeva lainsäädäntö, jonka mukaisesti saneerausohjelman vahvistaminen sallitaan ilman kaikkien velkojien suostumusta ja tietyin edellytyksin myös ilman kaikkien ryhmäenemmistöjen suostumusta.⁶⁸

4.2 Kannattavuus, maksuvalmius ja tervehtyttäminen

Kokonaisuuden hahmottamiseksi on hyvä käsitellä kolmea liiketalouden peruskäsitettä, vaikkei niitä oikeuskielessä käytetäkään. Käsitteiden tunteminen helpottaa kuitenkin saneerauksen ja saneerausmenettelyn käsitteiden hahmottamista.

Saneerauksen onnistumista voidaan mitata yhtiön kannattavuuden nousulla.⁶⁹ Kannattavuudella tarkoitetaan yrityksen kykyä tuottaa voittoa siihen sijoitetulle pääomalle pitkällä aikatahtaimella. Maksuvalmiudella puolestaan tarkoitetaan yhtiön kykyä suorittaa joka hetki erääntyvät velkansa. Mikäli yhtiö ei kykene tähän, ei sen toiminta tosiasiaassa ole mahdollista, oli sen kannattavuus kuinka hyvä tahansa.

⁷⁰ Käsitteillä on siis selvä yhteys, vaikka niillä tarkoitetaan eriasiaa. Karkeasti

⁶⁶ Koulu 2007, s. 158-159.

⁶⁷ ks. YSL 44, 46 ja 52 §.

⁶⁸ Koulu 2007, s.159.

⁶⁹ Ks. Koulu – Lindfors 2010, s. 64.

⁷⁰ Ks. Koulu 2007, s. 2.

voidaan sanoa, että tervehdyttämällä tarkoitetaan yhtiön kannattavuuden parantamista, jolloin se kykenee selviämään tilapäisistä maksuvaikeuksista.

Kannattavuuden parantamiseen, eli yhtiön tervehdyttämiseen on oikeuskirjallisuudessa katsottu olevan kaksi tietä.⁷¹ Toinen perustuu yrityksen tulojen lisäämiseen ja toinen arvatenkin menojen vähentämiseen. Tuloja voidaan lisätä toiminnan uudelleen järjestämisellä. Saneerausmenettelyn mahdollistama lisärahoitus on myös mahdollinen keino lisätä yhtiön tuloja, mutta tämä tuo ainoastaan lyhytaikaista apua likvidaatio-ongelmiin. Yhtiön menoja voidaan karsia niin ikään toiminnan uudelleen järjestämisellä, mutta myös esimerkiksi työntekijöiden vähentämällä. Varsinainen tervehdyttäminen vaatii edellä kuvatun mukaisesti usein yrityksen johdon toimia. Vaikka nämä toimet kirjataan saneerausohjelmaan, ei tuomioistuin voi näistä päättää.⁷²

Tehokkain tapa vähentää menoja on kuitenkin YSL 44.1 §:n 4-kohdan mukainen velan määrään alentaminen. Tämä mahdollisuus on kaksijakoinen. Ensinnäkin voitaisiin alentaa jo erääntyneiden mutta maksamatta olevien luottokustannusten tai viivästyskorkojen määrää. Alentamismahdollisuuteen sisältyy myös se, että tällaisten erien maksuvelvollisuus poistetaan kokonaan. Toiseksi voitaisiin alentaa velan maksamatta olevan pääoman määrää.⁷³

4.3 Menettelyn tavoite ja suhde konkurssiin

Kun yrityssaneerailakia uudistettiin 2000-luvun alussa, kirjattiin hallituksen esitykseen yrityssaneerausmenettelyn ja konkurssin välisestä suhteesta ja menettelyn valikoitumisesta oikeustilan selventämiseksi. Lakisääteinen saneerausmenettely on konkurssin vaihtoehto sellaisia tapauksia varten, joissa yrityksen taloudellinen kriisi on toiminnan lopettamisen sijasta mahdollista torjua. Saneerausmenettely on yksi keinoista, joilla yrityksen tervehdyttäminen voidaan toteuttaa. Erilaiset sovintoratkaisut velkojien kanssa tai muu velkojien puolelta tapahtuva joustaminen voivat usein olla lakisääteistä saneerausmenettelyä tehokkaampia ja halvempia keinoja

⁷¹ Koulu 2007, s. 2 ja Koulu – Lindfors – Niemi 2017, kohta IV Yrityssaneeraus>1. Johdanto>Yrityssaneeraus oikeusjärjestelmässä>Tervehdyttäminen.

⁷² Koulu 2007, s. 4.

⁷³ HE 182-1992 s. 88.

yrittötoiminnan jatkamiseksi. Yrityssaneerauslaki on myös osaltaan lisännyt velkojien valmiutta ryhtyä vapaaehtoiisiin järjestelyihin. Jos yrityksen toiminnan jatkamiselle ei ole taloudellisia edellytyksiä, konkurssin estämiseen tai lykkäämiseen ei ole syytä pyrkiä.

Yrityssaneerailain tarkoituksena ei ole antaa mahdollisuutta sellaisen yrittötoiminnan ylläpitämiseen, jonka jatkumiselle ei ole liiketaloudellisia edellytyksiä. Yrityssaneerailuksen epäonnistuminen aiheuttaa velkojille yleensä suuremmat tappiot kuin konkurssi. Tappioiden kasvaminen on sitä todennäköisempää, mitä kauemmin saneerausmenettely kestää. Tappioita syntyy myös, jos yritys asetetaan pian saneerausohjelman vahvistamisen jälkeen konkurssiin, jolloin se on ehtinyt maksaa saneerausvelkojaan vain vähän tai ei lainkaan. Jos jo saneerailushakemusta käsiteltäessä käy ilmi, että velallinen on maksukyvytön eikä saneerausohjelman avulla voida saada aikaan kestävää korjausta tilanteeseen, on tärkeää, että saneerausmenettelyyn ei ryhdytä ja että päätös tästä tehdään mahdollisimman pian.

Myös konkurssimenettely tunnistaa sopimussidonnaisuuden ja sopimusten jatkuvuuden. Konkurssiin asettaminen ei siis johda lähtökohtaisesti suoraan sopimusten automaattiseen raukeamiseen, vaan konkurssipesälle on ns. sijaantulomallilla. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin todettu, että saneerailuksessa tosiasiallinen jatkuvuus on ratkaisevasti vahvempaa kuin konkurssissa.⁷⁴ Tätä vahvistaa myös konkurssipesän laaja vetäytymisoikeus. Vetäytymisoikeuden ansiosta konkurssipesän on mahdollista myös kieltäytyä velallisen ennen konkurssia tekemän sopimuksen mukaisten veloitteiden täyttämistä. Vetäytymisoikeuden käyttö tarkoittaa käytännössä sopimussuhteen purkautumista, sillä velallisen sopimuskumppanillakin on oikeus omasta suorituksesta pidättäytymiseen siinä tilanteessa, kun konkurssipesä on käyttänyt vetäytymisoikeuttaan.⁷⁵

Edelleen voidaan kuitenkin todeta sopimusten jatkuvuuden olevan pelkkä juridinen fiktio, sillä konkurssipesä voi mielensä mukaan vetäytyä sopimussuhteesta. Se voi

⁷⁴ Koulu – Lindfors - Niemi, 2023 Kohta IV Yrityssaneeraus, 5. Saneerailuksen suunnittelu>Saneerailuksen aloittamisen oikeusvaikutukset>Sopimussuhteet saneerailuksessa. On kuitenkin huomattava, että kirjallisuus on kirjoitettu ennen yrityssaneerailain 2020-luvun uudistuksia.

⁷⁵ Tuomisto 2010, s. 25. Ks. Myös Koulu – Havansi – Korkea-Aho – Lindfors – Niemi 2004-, Insolvenssioikeus>II KONKURSSIOIKEUS>4. Konkurssiin asettaminen ja konkurssin oikeusvaikutukset>Konkurssin oikeusvaikutukset>Vaikutus sopimus- ja velkasuhteisiin.

nimittäin laiminlyönnillään muuntaa luontaisuuoritusvelvoitteensa rahamääräiseksi konkurssisaatavaksi, jolle toinen sopimuspuoli saa vain mahdollisen jakoosuuden.

Konkurssimenettelyssä velallisaselman voidaan nähdä eriävän saneerausmenettelystä, sillä konkurssin kohdalla aiempi yhtiö, joka on käräjäoikeuden päätöksellä asetettu konkurssiin ”kuolee” ja usein yhtiön toiminta lakkaa. Tilalle syntyy konkurssipesä, jolle on haettava tietyissä tapauksissa omaa yhteisötunnus, ja näin ollen nämä kaksi tahoja on erotettavissa toisistaan alkaen konkurssiin asettamisesta. Saneerausmenettelyssä, juridisen henkilön, taloudelliset toimintaedellytykset pyritään palauttamaan ja turvaamaan.

5 Sopimuksen irtisanominen saneerausmenettelyssä sen tavanomaisuuden perusteella

Saneerausmenettelyn alkamisen vaikutus saneerausvelallisen sopimussuhteisiin on laaja kysymys. Saneerausvelallisen sopimuskumppanin asema saneerausmenettelyn alettua tulee erityisesti kysymykseen, kun kyseessä on ennen menettelyn alkamista syntynyt *jatkuva sopimussuhde* tai muutoin sellainen sopimussuhde, jossa *velvoitteita on täyttämättä*. Tämä kattaa myös sopimukset, joiden suoritusvelvollisuus on vielä osittain täyttämättä. Tällöin YSL 27.2 §:n suojaa velkojaa tehokkaasti:

Se, joka on ennen menettelyn alkamista tehdyllä sopimuksella sitoutunut suoritukseen velalliselle mutta jonka suoritus on menettelyn alkassa täyttämättä, on 17 §:ssä säädetyn estämättä oikeutettu saamaan maksun suorituksesta, jos suoritusta voidaan pitää velallisen toiminnan kannalta tavanomaisena

Edelleen YSL 27.3 §:n mukaan:

Jos joku on ennen menettelyn alkamista tehdyllä sopimuksella sitoutunut velalliselle muunlaiseen kuin 2 momentissa tarkoitettuun suoritusvelvollisuuteen ja velallinen ei menettelyn alkassa ole täyttänyt sopimukseen perustuvaa maksuvelvollisuuttaan, selvittäjän on vastapuolen pyynnöstä ilmoitettava, pysyykö velallinen sopimuksessa. Jos vastaus on kielteinen tai sitä ei anneta kohtuullisessa ajassa, vastapuoli saa purkaa sopimuksen.

Sopimuksesta vetäytymiselle on siis asetettu lainkohdan mukaan neljä edellytystä. Kyseessä on ensinnäkin oltava sopimus, joka on tehty ennen menettelyn aloittamista.⁷⁶ Toiseksi velallinen ei ole saanut vielä täyttää maksuvelvollisuuttaan. Kolmanneksi edellytetään, ettei velallinen ole myöskään täyttänyt suoritusvelvollisuuttaan ennen menettelyn aloittamista. Neljänneksi ja tarkastelun kannalta

⁷⁶ Tässä tarkoitetaan nimenomaisesti menettelyn aloittamista, saneeraushakemuksen vireilletulolla ei tässä ole merkitystä, vaikka vireilletuloaika määrittää sen, pidetäänkö velkojaa saneerausvelkojana.

tulkinnanvaraisin on edellytys sopimuksen epätavanomaisuudesta velallisen liiketoiminnan kannalta. Edellä mainittujen edellytysten täytyessä ratkaisuväliltä on selvittäjällä. Tämä voidaan johtaa YSL 29 §:stä, jonka mukaan saneerausvelallisen määräysväliltä menettelyn aikana on rajattu tavanomaisiin toimiin.

Aiheesta ei juurikaan ole oikeuskäytäntöä, minkä vuoksi rajanveto tavanomaisen ja epätavanomaisen sopimuksen välillä on haastavaa.⁷⁷ Myöskään hallituksen esityksessä ei oteta kattavasti kantaa rajanvetoon, sen mukaan ennen menettelyn alkamista tilatut, velallisen normaaliin toimintaan tarvittavat tavarat tai muut suoritukset olisi katsottava tavanomaiseksi.⁷⁸ Edelleen hallituksen esityksessä todetaan, että säännöksen piiriin kuuluvat kaikenlaiset velallisen harjoittaman toiminnan kannalta tavanomaiset sopimukset, ottamatta kuitenkaan tarkempaa kantaa sen tarkoitukseen. Näin ollen toiminnan laatu ratkaisee, minkälaisia sopimuksia kulloinkin voidaan pitää velallisen normaaliin toimintaan kuuluvina ja päätökset tuleekin tehtäväksi yrityskohtaisesti. Kyseiset säännökset on kuitenkin muotoiltu siten, että lopullinen päätösvalta sopimuksen purkamisesta on velallisen tai selvittäjän sijaan velallisen sopimuskumppanilla.⁷⁹ Suurimpana säännösten muotoiluun liittyvänä haasteena voidaan pitää sitä, että säännökset ovat vaikeasti ymmärrettäviä ja tulkinnanvaraisia, jolloin rajanveto tavanomaisten ja epätavanomaisten sopimusten välillä voi olla niiden perusteella on käytännössä vaikeaa.

Oikeuskirjallisuudessa ensimmäisenä sopimusten tavanomaisuutta koskevana arviointikriteerinä on pidetty sopimusten toistuvuutta, jolloin toistuvat sopimukset kuuluisivat lähtökohtaisesti tavanomaisen liiketoiminnan piiriin.⁸⁰ Myös sopimukset, jotka liittyvät velallisen normaaliin juoksevan liiketoiminnan hoitamiseen, on oikeuskirjallisuuden perusteella katsottava tavanomaiseksi. Lisäksi oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että säännöksessä tarkoitettua tavanomaisuutta lienee arvioitava lähinnä saneerausmenettelyn tavoitteiden kannalta. Tästä näkökulmasta tavanomaisina olisi pidettävä sellaisia suorituksia, joita velallinen tarvitsee pitääkseen toimintansa käynnissä saneerausohjelman vahvistamiseen ja toteuttamisvaiheeseen saakka. Epätavanomaisia olisivat taas sellaiset suoritukset, joiden hankintaan

⁷⁷ Ks. Koulu 2007, s. 177–179.

⁷⁸ HE 182/1992 s.80.

⁷⁹ HE 251/2022, s. 48

⁸⁰ Koulu 2007, s. 178.

sitoutuminen rajoittaisi tuntuvasti saneerauksessa käytettävissä olevien keinojen valintaa.⁸¹

Ennen vuoden 2023 YSL:n uudistusta, mahdollisuus sopimusten päättämiseen oli siis yllä mainittujen pykälien varassa, ja niiden tulkinnasta vallitsi epäselvyys. Saneerausvelallisella oli mahdollista päästä irti sopimuksesta tilanteissa, jossa sopimus oli toiminnan kannalta epätavanomainen, ja selvittäjä päätti YSL 27.3 §:n mukaisesti, ettei sopimuksessa pysytä. Vastaavaa vapautta, ja toisaalta poikkeusta sopimusten pysyvyyteen ei kuitenkaan ole tavanomaisten sopimusten osalta. Tässä oikeustilassa ei kuitenkaan ollut mahdollista päästä sinänsä tavanomaisesta sopimuksesta eroon, vaikka sopimus olisi saneeraustoimenpiteiden seurauksena käynyt täysin aiheettomaksi ja näin ollen aiheuttaisi ainoastaan ylimääräisiä kustannuksia velallisyhtiölle.

⁸¹ Ks. Tuomisto 2010, s. 222–223.

6 YSL 27.4 §

6.1 Uudistuksen tavoite

Kuten edellä on selostettu, saneerausmenettelyn päätavoitteena on velallisen jatkamiskelpoisen yritystoiminnan tervehdyttäminen. Ennen uudistettua YSL 27.4 §:ää voimassa olleessa laissa omaksutut ratkaisut eli jokseenkin rajalliset mahdollisuudet sopimusvastuiden järjestelemiseen saattavat osaltaan ilmentää eräänlaista varovaisuutta, jota kokonaan uuden yrityssaneerailain valmistelussa on 1990-luvun alussa ollut perusteltuakin noudattaa. Kyseisiä ratkaisuja ei ole hallituksen esityksessä 182/1992 kuitenkaan perusteltu kovin tarkasti. Kenties juuri perustelujen avoimuuden takia, ratkaisut säännöksen soveltamisesta ovat osoittautuneet saneerauskäytännössä osittain epätarkoituksenmukaisiksi, ja niitä olisi mahdollista kehittää vastaamaan paremmin nykypäivän saneerausvelallisten tarpeisiin. Tehty muutos oli tarpeellinen lisäkeino saneerauksen toteuttamiseksi. Muutoksella pyritään korjaamaan käytännössä havaittuja epäkohtia liittyen sopimuksista aiheutuviin kustannuksiin ja niiden taloudelliseen rasittavuuteen.

Edellä mainittu yleinen sopimuksen sitovuutta koskeva periaate ja sopimusosapuolten asema huomioon ottaen on kuitenkin perusteltua, että mahdollisuudelle irtisanonaa sopimus ennenaikaisesti on asetettu edellytyksiä. Tämä muutos kuitenkin on nostanut kysymyksen siitä, eikö sopimus enää olekaan sitova? Edelleen voidaan kysyä, onko kyseessä kuitenkin heikennys, kun muutoksen yksi tavoitteista on nimenomaan välttää konkurssi? Vaikka hallituksen esityksessä ei suoraan sanota irtisanomisen olevan viimesijainen keino saneerauksen toteuttamiseksi, on se luettavissa rivien välistä.⁸²

6.2 Uudistuksen valmistelu

Hallituksen esityksessä on arvioitu tarvittavia toimenpiteitä sen tavoitteiden saavuttamiseksi.⁸³ Esityksessä on nimenomaan kiinnitetty huomiota siihen, kuinka

⁸² Ks. HE 251/2022, s. 76–79.

⁸³ HE 251/2022 mukaan lain uudistamisen tavoitteena on etenkin velkajärjestelyjen ja niiden kattavuuden parantaminen sekä pienten ja keskiuurten yritysten toimintaedellytysten vahvistaminen.

yksittäinen taloudellisesti merkittävä ja velallisen kannalta epäedullinen sopimus voi olla jopa ratkaiseva tekijä saneerausmenettelyn onnistumisen kannalta.⁸⁴ Lain esitöissä on tunnistettu soveltamisalaltaan laaja velallisen oikeus vetäytyä toiminnan kannalta epätavanomaisesta sopimuksesta. Laissa ei erikseen ole rajattu tällaisten epätavanomaisten sopimusten sopimustyyppiä.

Hallituksen esityksessä myös reagoitiin kansainväliseen kehitykseen, jossa epäedulliseksi käyneistä sopimuksista vetäytymistä voidaan pitää entistä tärkeämpänä keinona järjestellä velallisen vastuita ja vaikuttaa saneerauksen onnistumismahdollisuuksiin.⁸⁵

Hallituksen esityksen mukaan erityisesti sääntelyn piiriin kuuluvat kestosopimukset, joissa velallisen suoritukset ovat samanlaisia koko sopimuskauden ajan. Kestosopimuksella tarkoitetaan sopimusta, joka on pitkäkestoinen ja on usein voimassa toistaiseksi. Tällaisista sopimuksista aiheutuu riitoja sen suhteen, missä tilanteissa sopijakumppani on oikeutettu päättämään sopimuksen. Tämä tarkastelu on tutkielmassa keskeistä. Osa kestosopimuksista on sellaisia, joilla saattaa olla suuri merkitys jommankumman sopijakumppanin liiketoiminnalle. Esimerkiksi tietty alihankintasopimus saattaa olla arvoltaan alihankkijan liikevaihdosta valtaosa. Tällöin sopimuksen irtisanomiseen ja purkamiseen liittyvissä tilanteissa voidaan oikeudellisessa arvioinnissa ottaa tiettyssä määrin huomioon sopimuksen suuri merkitys vastapuolelle.

Esimerkkinä tällaisista sopimuksista voidaan mainita muun muassa pitkäaikaiset ja säännölliset toimitussopimukset, joissa velallinen on tavarantoimittaja. Hallituksen esityksessä mainitaan esimerkkinä sopimus, jossa velallinen on sitoutunut toimittamaan tavaraa, komponentteja tai raaka-aineita säännöllisesti toistuvina ja laskutettavina suorituksina ennalta sovitulla hinnalla taikka velallisen sopimuskumppani on voinut rahoittaa tietyn tavaran, komponentin tai raaka-aineen valmistusta tilaamalla sitä velalliselta tiettyyn arvoon saakka tietyn ajan kuluessa. Lisäksi

Lisäksi muutoksilla pyritään parantamaan yritysten saneerausmahdollisuuksia myös muilta kuin menettelyn joutuisuutta ja kustannustehokkuutta koskevilta osin sekä korjaamaan eräitä käytännössä havaittuja epäkohtia

⁸⁴ HE 251/2022 s. 48

⁸⁵ HE 251/2022 s. 49

säännöksen keskeiseen soveltamisalaan on hallituksen esityksessä nostettu myös sellaiset pitkäaikaiset sopimukset, jotka velvoittavat samanlaisina toistuvien suoritusten sijaan erilaisiin osasuorituksiin. Esimerkkeinä tällaisista sopimuksista voidaan mainita muun muassa vaiheittain etenevät projektit tai hankkeet. Velallinen on esimerkiksi voinut sitoutua vuosia kestäväan rakennusprojektiin tai tietojärjestelmähankkeeseen, jonka loppuun saattaminen projektin tai hankkeen alkuperäisiä ehtoja noudattaen osoittautuu velallisen taloudellisten vaikeuksien vuoksi mahdottomaksi. Merkitystä ei hallituksen esityksen mukaan ole sillä, onko sopimus täyttämättä osittain vai kokonaan, vaan sillä, ettei velallinen ole täyttänyt säännöksessä tarkoitettua sopimusta menettelyn alkaessa.⁸⁶

Hallituksen esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että sopimuksen irtisanominen uuden säännöksen nojalla on mahdollista vain silloin, kun sopimuksen irtisanominen on saneerauksen toteuttamisedellytysten turvaamiseksi välttämätöntä.⁸⁷ Irtisanomisen välttämättömyyttä arvioidaan kokonaisuutena ja huomiota kiinnitetään muun muassa siihen, rajoittaako jonkin tietyn sopimussuhteen jatkuminen käytettävissä olevien saneerauskeinojen valikoimaa niin merkittävästi, ettei toteuttamiskelpoista saneerausohjelmaa saada aikaan. Tämä on hallituksen esityksessä perusteltu sillä, että tilanne, jossa toteutumiskelpoista saneerausohjelmaa ei saada aikaan, tapaus päättyy usein velallisen konkurssiin. Tällöin velallisen kaikki sopimussuhteet päättyvät ennaikaisesti, joten jostakin sopimuksesta vetäytyminen palvelee saneerausmenettelyn tarkoitusta ja tavoitteita. Tilannetta kuvaa hyvin esimerkki, jossa yrityksen kannattamaton liiketoiminta-alue saneerataan. Tällöin olisi välttämätöntä vetäytyä alas ajettavan liiketoiminnan sopimuksista. Mikäli sopimuksista ei voida vetäytyä, rasittaa sopimusvelvoitteet yhtiön kannattavia liiketoimia ja niiden tuottoa. Näin ollen vetäytymisellä varmistetaan, että kannattavaa liiketoimintaa ja siihen liittyviä sopimussuhteita voidaan edelleen jatkaa. Toisin sanoen tämä tarkoittaa, ettei sopimuksesta ole mahdollista vetäytyä silloin, jos sopimuksessa pysyminen ei estä toteuttamiskelpoisen saneerausohjelman aikaansaamista.

⁸⁶ HE 251/2022 s. 76.

⁸⁷ HE 251/2022 s.77.

Irtisanominen edellyttää velallisyhtiön ja selvittäjän yhteistoimintaa. YSL:iin lisättiin samaan aikaan nyt käsiteltävän säännöksen kanssa säännös velallisen määräysvallan rajaamiseen liittyen. YSL 29.2 §:n 5 kohdan mukaan irtisanomiseen edellytetään selvittäjän suostumusta. Näin ollen selvittäjänkin on arvioitava irtisanomisen välttämättömyyttä. Selvittäjän tehtävään ollessa toteuttaa menettelyn tarkoitusta ja valvoa velkojien etua, on hänellä yleensä paras ja puolueettomin tieto velallisen sopimussuhteiden vaikutuksista velallisen taloudelliseen tilanteeseen ja saneerauksen toteuttamiseen. Jos selvittäjä ei katso sopimuksen irtisanomista säännöksessä tarkoitetulla tavalla välttämättömänä tai jollain muulla tavalla uuden säännöksen mukaisena, irtisanominen ei YSL:n mukaan ole mahdollinen.

YSL 57 §:n mukaan, kun saneerausohjelma on vahvistettu, saneerausvelkojen ja muiden ohjelmassa säänneltyjen oikeussuhteiden ehdot määräytyvät ohjelman mukaisesti. Tämä kattaa myös tutkielmassa tarkastelussa olevien sopimusten irtisanomisen voimaan astumisen. Sopimus voidaan katsoa irtisanotuksi, kun tuomioistuin on vahvistanut velallista koskevan saneerausohjelman. Vahvistamisen jälkeen alkaa kulumaan sopimuksen irtisanomisaika. Käytännössä irtisanominen olisi mahdollista tehdä sitten, kun saneeraustoimenpiteiden suunnittelu on edennyt sellaiseen vaiheeseen, että irtisanomisen välttämättömyyttä koskeva arvio on voitu tehdä ja selvittäjä on antanut irtisanomiselle suostumuksensa.⁸⁸ Jotta irtisanominen ja sen vaikutukset voitaisiin ottaa huomioon asianmukaisesti jo saneerausohjelmaehdotuksessa, on irtisanomisesta kuitenkin päätettävä jo menettelyn aikaisemmassa vaiheessa. Tämä edesauttaa velallisen sopimuskumppanien ja muiden velkojien etua, kun heillä olisi tarvittaessa mahdollisuus kiinnittää irtisanomiseen ja sen perusteisiin huomiota saneerausohjelmaehdotusta koskevissa lausumissaan. Viime kädessä irtisanomisen edellytysten täytyminen ja ohjelmaehdotuksen lainmukaisuuden ratkaiseminen on ohjelmaa vahvistavan tuomioistuimen tehtävä.⁸⁹ Esityksen valiokuntakäsittelyssä esitettiin pohdittavaksi, ettei sopimuksen irtisanominen olisi sidoksissa saneerausohjelman vahvistamiseen kuten hallituksen esityksessä on ehdotettu. Valiokunta ehdotti, että velallisen tulisi voida irtisanoa sopimus menettelyn alettua tietyn pituisella irtisanomisajalla.⁹⁰ Valiokunta kuitenkin puolsi hallituksen esitystä.

⁸⁸ HE 251/2022, s. 77.

⁸⁹ Ks. HE 251/2022, s. 77.

⁹⁰ LaVM 27/2022, s. 3.

Hallituksen esityksessä otetaan myös kantaa irtisanomisen vaikutuksiin, sekä sopimuskumppanin oikeuksiin. Voisi jopa sanoa, että luonnollisestikin, mahdollisesta irtisanomisesta tulee viipymättä ilmoittaa velallisen sopimuskumppanille. Koska sopimus on mahdollista irtisanoa päättymään saneerausohjelman vahvistamisesta lukien, velallisen ja tämän sopimuskumppanin välisessä sopimuksessa mahdollisesti sovitun irtisanomisajan pituudella ei ole näissä tapauksissa merkitystä, vaan irtisanomisajan pituus vaihtelee tapauskohtaisesti riippuen siitä, missä vaiheessa saneerausmenettelyä velallinen ja selvittäjä tekevät päätöksen aikaisessa vaiheessa menettelyä sopimus päätetään irtisanoa. Tästä puolestaan voidaan tehdä johtopäätös, että irtisanominen on aina ehdollinen sille, että tuomioistuin vahvistaa saneerausohjelman. Hallituksen esityksessä kuitenkin huomautetaan, ettei saneerausohjelman vahvistamiselta ei edellytetä lainvoimaisuutta.⁹¹ Sopimuksen ennakoinen irtisanominen YSL 27.4 §:n nojalla muodostaa velalliselle korvausvelvollisuuden suhteessa sopimuskumppaniinsa. Esimerkkinä mainitusta tilanteesta voidaan esittää säännöllisten suoritusten lakkaaminen sopimuskumppanille, josta voi seurata haittaa velallisen sopimuskumppanin päivittäiselle liiketoiminnalle.

Toisaalta sopimuskumppanilla voidaan katsoa olevan mahdollisuus haitan minimoimiseen, sillä velallinen veloitetaan ilmoittamaan irtisanomisesta viipymättä. Hallituksen esityksen mukaan velallisen korvausvelvollisuus käsittää kohtuullisen korvauksen vahingosta, jonka velallisen sopimuskumppani osoittaa sopimuksen ennakoinen irtisanomisesta hänelle aiheutuneen. ⁹² Sääntely vastaa vuokra- ja vuokrausluottosopimuksia koskevassa pykälän 1 momentissa säädettyä soveltuvien osin eli vuokra- ja vuokrausluottosopimukseen liittyviä erityispiirteitä lukuun ottamatta. Alkuperäisen säännöksen esitöiden mukaan korvattavaksi tulee yksittäistapauksessa aiheutuva todellinen vahinko.⁹³

Käytännössä YSL 27.4 §:n mukaisesta sopimuksen irtisanomisesta johtuva velallisen korvausvelka olisi ehdollista saneerausvelkaa irtisanomisajan päättymiseen eli saneerausohjelman vahvistamiseen asti. ⁹⁴ Kuitenkin, koska edellä todetun tavoin

⁹¹ HE 251/2022, s. 78.

⁹² HE 251/2022, s. 78.

⁹³ HE 182/1992 vp s. 80

⁹⁴ KKO 1997:54

irtisanominen on ehdollinen saneerausohjelman vahvistamiseen saakka, olisi myös velallisen sopimuskumppani tämän ajan ehdollisen saneerausvelkojan asemassa.

Edellä selostettu voidaan tiivistää melko selkeästi. Kestosopimusten osalta sopimus on irtisanottavissa, kun sopimus on tehty ennen menettelyn alkamista. Sopimus voi olla toistaiseksi voimassa oleva tai määräaikainen sopimus, jolla velallinen on sitoutunut tekemään luontoissuorituksen toistuvasti tai jatkuvasti. Irtisanomiselle on puolestaan pykälässä määritelty kaksi edellytystä. Ensinnäkin irtisanomiseen on oltava selvittäjän lupa⁹⁵ ja toisekseen irtisanomisen on oltava välttämätöntä saneerauksen toteuttamisedellytysten turvaamiseksi. Vastapuolella on oikeus korvaukseen vahingosta, joka osoittaa aiheutuneen sopimuksen irtisanomisesta ja ennenaikaisesta päättymisestä. Lain sanamuodon mukaan kyseessä on kohtuullinen korvaus.

Vuokrasopimusten päättämisoikeudesta poiketen muiden kestosopimusten päättäminen tulisi voimaan vasta saneerausohjelman vahvistamisen myötä riippumatta siitä, milloin ne menettelyn aikana irtisanottaisiin. Näin ollen lienee luontevaa, että päättämistä koskevan tarveharkinnan perusteita avattaisiin saneerausohjelmaehdotuksessa velkojille, kuten hallituksen esityksessäkin on tuotu esiin. Näin ollen on olemassa riski siitä, ettei saneerausohjelmaehdotusta hyväksytä. Velkojan tulisi pysyä jo saneerausmenettelyn aikana osoittamaan se vahinko, jota sopimuksen ennenaikainen päättäminen tulee aiheuttamaan. Kun puhutaan pitkäkestoisista ja komplekseista kestosopimuksista, joissa velallinen on luontoissuoritusvelvollisena, voi vahingon arvioiminen olla erittäin haastavaa, sillä velkojalla on monta avointa kysymystä kyseisessä tilanteessa: Milloin sopimus lopulta päättyy? Saadaanko tilalle korvaava toimija? Mikä on viivästyksen kustannus? Millä hinnalla hanke saadaan toteutettua loppuun?

Nykyisen saneerauskäytännön valossa vaikuttaa kuitenkin epätodennäköiseltä, että sopimusosapuoli kykenisi riitautuksetta saamaan huomioiduksi todellisen vahingonsa saneerausvelkana toisen osapuolen saneerausmenettelyssä. Tämä taas muodostaa sellaisen riskin, joka voi olla tarpeen ottaa huomioon jo sopimusta valmistellessa.

⁹⁵ Mainittu YSL 29 ja 30 §:ssä

Voimaan tulleen lain perusteella muiden kuin vuokra- ja leasing-sopimusten päättäminen yrityssaneerauslain nojalla edellyttää sitä, että päättäminen on saneerauksen toteuttamisedellytysten turvaamiseksi välttämätöntä. Käytännössä siis velallinen irtisanoisi tällaisen kestopimuksen selvittäjän suostumuksella saneerausmenettelyn aikana, päättämistä koskeva tarvearvio ja sen perustelut sisällytettäisiin saneerausohjelmaehdotukseen ja sopimus päättyisi saneerausohjelman vahvistamiseen. Tästä johtuen, on mahdollista, että sopimusten todellinen irtisanomisaika vaihtelee merkittävästikin sopimusten välillä. On nimittäin mahdollista, että tarve kestopimuksen ennakokäyttöön päätökselle on tiedossa jo saneerausmenettelyn alkaessa. Irtisanominen voi siis tapahtua joko aivan menettelyn alussa, mikäli selvittäjä kykenee jo varhaisessa vaiheessa toteamaan sen välttämättömäksi saneerauksen toteuttamisedellytysten turvaamiseksi. Toisaalta on mahdollista, että sopimus käy turhaksi jonkin toisen saneeraustoimenpiteen perusteella. Kun saneerausmenettelyjen keskimääräinen kesto on tällä hetkellä 9–12 kuukauden luokkaa, voi irtisanomisaika muodostua tällöin varsin pitkäksi, ellei menettelyjen kesto lyhene lainsäätäjän tavoitteiden mukaisesti lakiin tehtyjen muiden muutosten seurauksena.

Tällaisessa tilanteessa, kun irtisanomistarve tunnustetaan menettelyn alkuvaiheessa, voi sopimuskumppanille muodostua oikeus sopimuksen irtisanomiseen ennakoidun sopimusrikkomuksen perusteella. Jos sopijapuolen toiminta tai taloudelliset olonsa osoittautuvat kaupanteon jälkeen sellaisiksi, että on painavia syitä olettaa hänen sopimusvelvoitteidensa jäävän tulevaisuudessa olennaisilta osin täyttämättä, toinen sopimuspuoli saa omalta osaltaan keskeyttää sopimuksen täyttämisen ja pidättyä suorituksestaan, vaikka vastapuolen sopimusrikkomus ei olisi vielä tapahtunut. Tällöin puhutaan ennakoidusta sopimusrikkomuksesta.⁹⁶

Mikäli ennakoitu sopimusrikkomus ilmenee ostajan puolella sen jälkeen, kun myyjä on lähettänyt tavaran ostajalle, saa hän estää tavaran luovuttamisen ostajan hallintaan, tätä kutsutaan pysäyttämisoikeudeksi. Myyjällä on tämä oikeus, vaikka ostaja olisi vastaanottanut tavaraa koskevan kuljetusasiakirjan.⁹⁷ Sopijapuolen, joka

⁹⁶ Hemmo ym., Sopimusoikeus, 2023 kohta 11. irtaimen kauppa ja vuokra>Suoritushäiriöt>Kaupanhinnan maksamatta jättäminen>Ostajan ilmoitusvelvollisuus.

⁹⁷ Hemmo ym., Sopimusoikeus, 2023 kohta 11. irtaimen kauppa ja vuokra>Suoritushäiriöt>Kaupanhinnan maksamatta jättäminen>Ostajan ilmoitusvelvollisuus.

keskeyttää sopimuksen täyttämisen tai estää tavaran luovuttamisen vastapuolen hallintaan, on heti ilmoitettava siitä vastapuolelle. Jos osapuoli laiminlyö ilmoitusvelvollisuutensa, hän on velvollinen korvaamaan vastapuolelle vahingon, joka mahdollisesti on aiheutunut siitä, että ilmoitusta ei ole annettu ajoissa.

Mikäli irtisanomistarve tunnistetaan vasta myöhemmässä vaiheessa menettelyä, lähellä saneerausohjelmaehdotuksen jättämisajankohtaa, vastaavasti silloin irtisanomisaika voi jäädä hyvinkin lyhyeksi. Tilanne on käsillä esimerkiksi silloin, kun, ohjelmaehdotus saadaan vahvistettua nopeutetussa menettelyssä. Todettakoon, että menettelyn myöhemmässä vaiheessa tehdyissä irtisanomisissa sopimuksen päättämistarvetta voidaan toki perustellusti kyseenalaistaa.

Oman kysymyksensä muodostaa tällöin kuitenkin se, miten osapuolet tosiasiallisesti toimivat sen jälkeen, kun sopimus on irtisanottu mutta sopimuksen päättymisen tai päättymisen ajankohta on edelleen epävarma. Irtisanomisesta huolimatta sopimus sitoo edelleen velallista. Jos velallinen ei kuitenkaan kykene suoriutumaan sopimusvelvoitteistaan irtisanomisaikana, voiko tästä seurata velalliselle massavelkainen vastuu? Toisella sopijapuolella voi toisaalta olla myös intressi ryhtyä jo ennalta toimenpiteisiin oman vahinkonsa minimoimiseksi.

Seuraavissa luvuissa tulen käsittelemään sitä, milloin saneeraustoimenpide on välttämätön saneerauksen toteuttamisedellytysten turvaamiseksi ja mitä tarkoitetaan kohtuullisella korvauksella.

7 Irtisanomisen välttämättömyys

7.1 Velallisen sopimuskumppanin asema

Se, että yrityssaneerauksen yhteydessä poikettaisiin sopimussitovuudesta velallisen jatkamiskelpoisen yritystoiminnan tervehdyttämisedellytysten turvaamiseksi, ei ole uusi ajatus. Nyt säädetty laajennus irtisanomisoikeuteen merkitsee aiempaa laajempaa poikkeusta sopimussitovuuteen sekä velallisen sopimuskumppanien perusteluihin odotuksiin. Koska pääperiaatteesta poiketaan laajalti, on sen perustelut oltava laajat ja painavat.

Käsillä oleva vastakkainasettelu velallisen saneeraustavoitteen ja toisaalta sopimus-suhteen jatkuvuutta koskevien velallisen sopimuskumppanin odotusten välillä on tunnistettu jo yrityssaneerauslain alkuperäisissä esitöissä. Vuokra- ja vuokrausluottosopimuksia koskevan velallisen irtisanomisoikeuden tarpeellisuutta perusteltiin velallisen tarpeella saneerausmenettelyn yhteydessä vapautua mainitunlaisista kestosopimuksista, mikäli se olisi saneeraustoimenpiteiden vuoksi tarkoituksenmukaista. Lain esitöiden mukaan esimerkiksi, jos osa velallisen toiminnasta lopetetaan, tarpeettomiksi käyneiden tilojen tai laitteiden vuokra- tai leasingmenot voivat olla huomattava kustannuserä, josta on saneerauksen onnistumiseksi tärkeää päästä eroon. Tällöin velallisen sopimuskumppanin intressi sopimussuhteen jatkamiseen saa väistyä saneeraukseen liittyvien tarpeiden vuoksi.⁹⁸ Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että monissa tapauksissa ainoaksi mahdollisuudeksi jäisi konkurssin kautta tapahtuva toimintojen uudelleenjärjestely, mikäli kyseistä irtisanomisoikeutta ei olisi.⁹⁹

Lainsäätäjä ei kuitenkaan onnistunut kattamaan kaikkea käytännön työssä esille tulleita saneeraustarpeita. Huomattiin, etteivät vuokra- ja vuokrausluottosopimukset ole ainoa esimerkki sopimusryhmä, joka voi käydä velallisen kannalta epätarkoituksenmukaiseksi ja josta velallisen olisi tarpeen päästä vetäytymään saneerauksen onnistumiseksi ja viime kädessä konkurssin välttämiseksi. Samaan aikaan velallisen vetäytymismahdollisuutta olisi kuitenkin rajoitettava esimerkiksi vetäytymisen

⁹⁸ HE 182/1992 vp s. 33.

⁹⁹ Koskelo 1994, s. 199.

tarpeellisuuteen tai välttämättömyyteen liittyvin kriteerein sen välttämiseksi, että mahdollisuus muodostuisi velallisen sopimuskumppaneiden kannalta kohtuuttoman laajaksi tai että saneerausmenettelyyn ryhdyttäisiin hakeutumaan vain tarpeettomista sopimuksista vetäytymisen toteuttamiseksi.¹⁰⁰

Lain valmistelussa kiinnitettiin huomiota sopimuskumppanin maksukykyisyyteen ja siihen, kuinka muutos vaikuttaisi siihen. Aiempaa lainsäädäntöä laajempi sopimuksista vetäytymisen mahdollisuus voisi yksittäistapauksissa johtaa esimerkiksi saneerausvelallisen toiminnasta riippuvaisten pienten alihankkijoiden, kannalta epäedullisiin tilanteisiin ja äärimmäisessä tapauksessa myös tämän maksukyvyttömyyteen. Toisaalta tilanne voitiin tunnistaa jo aiemman lain aikaan, sillä lain mahdollistamalla velkajärjestelyillä ja velkapääoman leikkauksilla oli mahdollista saada aikaan hyvinkin mittavia vaikutuksia etenkin pienten sopimuskumppanien taloudelliseen tilanteeseen. Saneerausmenettelyssä nimittäin luvataan usein 30–50 %:n suoritus saneerausveloille.¹⁰¹

7.2 Välttämättömyyden arvioinnista

Säännöksen esitöissä on kiinnitetty laajalti huomiota siihen, ettei irtisanomisoikeutta käytettäisi väärin. Uuteen säännökseen mahdollisesti liittyvien väärinkäytösten ehkäisemistä pidettiin valmistelussa kokonaisuutena arvioiden painavampana tavoitteena kuin uuteen säännökseen mahdollisesti liittyvien käytännön haasteiden minimoimista. Näin ollen esityksessä ehdotetaan, että uuden säännöksen mukainen irtisanomisaika sidottaisiin saneerausohjelman vahvistamishetkeen.

Konkurssiasiamies on 16.1.2023 antamassa lausunnossaan todennut seuraavasti: Esitetty velallisen laajempi oikeus irtisanoa tervehdyttämistavoitteen kannalta haitallisia sopimuksia tuo aidosti lisää keinoja saneerauksen toteuttamiseksi ja onnistumiseksi. Huomioon ottaen sopimuksen sitovuutta koskeva periaate ja sopimusosapuolten asema on tärkeää, että laajennettu irtisanomisoikeus on rajattu tilanteisiin, joissa sopimuksen irtisanominen on välttämätöntä saneerauksen

¹⁰⁰ HE 251/2022 s. 51.

¹⁰¹ Koulu – Lindfors 2010, s. 64.

toteuttamisedellytysten turvaamiseksi ja, että oikeuden käyttäminen edellyttää selvittäjän suostumusta. Mihin välttämättömyyskriteeri käytännössä asettuu, on vaikea ennakoita arvioida, ja raja tulee viime kädessä tuomioistuimen arvioitavaksi.

Irtisanomisoikeuden sitominen toimen välttämättömyyteen on mainittu alkuperäisen lain esitöissä koskien työsopimusten irtisanomista saneerausmenettelyn perusteella. Työsopimuslain 7 luvun 7 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan saneerausmenettelyssä olevalla työnantajalla on oikeus irtisanoa työsopimus sen kestosta riippumatta kahden kuukauden irtisanomisajalla silloin, jos irtisanomisen perusteena on sellainen saneerausmenettelyn aikana suoritettava järjestely tai toimenpide, joka on välttämätön konkurssin torjumiseksi ja jonka vuoksi työ lakkaa tai vähenee lain 7 luvun 3 §:ssä tarkoitetulla tavalla eli taloudellisista, tuotannollisista tai työnantajan toiminnan uudelleenjärjestelyistä johtuvista syistä olennaisesti ja pysyvästi. Lainkohdan 2 kohdan mukaan irtisanomisen perusteena on oltava vahvistetun saneerausohjelman mukainen toimenpide. Lain esitöiden mukaan säännös soveltuu ennen kaikkea tapauksiin, joissa on konkurssin välttämiseksi ja saneerausmenettelyn jatkumisedellytysten turvaamiseksi ryhdyttävä työtä vähentäviin toimenpiteisiin jo menettelyn kestäessä.¹⁰²

Siihen, milloin jokin toimi on välttämätön konkurssin välttämiseksi, voidaan hakea vastausta konkurssilaista sekä sen esitöistä. Jotta yhtiö voidaan asettaa konkurssiin, sen on oltava KonkL 2:1 §:n mukaan maksukyvytön. 2 momenttiin on lisätty maksukyvyttömyyden perinteinen legaalimääritelmä, joka oli aiemmassa konkurssisäädöksessä kirjoitettu osaksi konkurssiin asettamisen perustetta. Määritelmän mukaan maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan sitä, että velallinen on muuten kuin tilapäisesti kykenemätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä. Määritelmän perusteluissa viitataan takaisinsaantilain vastaavaan maksukyvyttömyyden määritelmään. Lisäksi KonkL 2:3 §:n mukaan velallista on pidettävä maksukyvyttömänä, mikäli velallinen niin ilmoittaa, mutta myös tilanteessa, jossa velallinen on lakkauttanut maksunsa, ulosotossa on konkurssihakemuksen tekemistä edeltävän kuuden kuukauden aikana ilmennyt, ettei velalliselta kerry varoja saatavan täydeksi suorittamiseksi tai jos velallinen, joka on tai on viimeisenä vuonna ennen konkurssihakemuksen tekemistä ollut liike- tai ammattitoiminnastaan kirjanpitovelvollinen, ei

¹⁰² HE 182/1992 vp s. 114 sekä HE 157/2000 vp s. 106

viikon kuluessa velkojan maksukehotuksen saatuaan ole maksanut velkojan selvää ja erääntynyttä saatavaa.

Hallituksen esityksen mukaan velallisen maksukyvyttömyyttä arvioitaessa huomiioon tulisi ottaa velallisen maksukyky arvioinnin ajankohtana, mutta myös ennustaa maksukykyä arviointiajankohdan jälkeen. Velallisen tuloja ja varoja tulee hallituksen esityksen mukaan verrata jo erääntyneisiin sekä myöhemmin erääntyviin velkoihin.¹⁰³ Tässä merkitystä tulee kiinnittää siihen, tuleeko velalliselle kertymään varoja niin, että se kykenee suorittamaan velkansa niiden erääntyessä. Jos velallisen varat ovat vähintään yhtä suuret kuin hänen velkansa, velallinen voi maksaa velkansa muuttamalla omaisuuttaan rahaksi sitä mukaa kuin velallisen velat erääntyvät. Velallinen ei tällöin ole yleensä ole maksukyvytön.¹⁰⁴ Tämä ei kuitenkaan ole absoluuttista, sillä velallinen voi kuitenkin olla maksukyvytön, mikäli velallisen omaisuus ei ole helposti muutettavissa rahaksi. Käytännössä keskeisessä asemassa velallisen maksukyvyn arvioinnissa ovat velallisella olevat sekä velalliselle kertyvät tulot ja varat sekä mahdollisuudet saada luottoa. Myös mahdollisuus muuttaa velkojen maksuehtoja, esimerkiksi lyhytaikaisen luoton muuttaminen pitkäaikaiseksi, voi vaikuttaa velallisen maksukyvyn arviointiin.

Maksukyvyn arviointia hankaloittaa ratkaisuaineiston heikko laatu. Velallisen taloudellisesta tilasta ei käytännössä useinkaan saada kattavaa ja luotettavaa selvitystä. Velallinen ei nimittäin itsekään ole selvillä omasta asemastaan, sillä kriisiyrityksissä kirjanpidonkin asianmukainen hoitaminen usein laiminlyödään.¹⁰⁵ Oikea maksukyvyttömyysarvio koostuu sarjasta perättäisratkaisuja (varat, vastaiset kassaan maksut, velat, vastaiset kassasta maksut yms.).¹⁰⁶

Kuten edellä käy ilmi, maksukyvyttömyys ei siis voi olla tilapäistä. Näin ollen, maksukyvyttömyyden määritelmän lisäksi, on määriteltävä mitä tilapäisyydellä tarkoitetaan. Oikeuskirjallisuudessa onkin esitetty kanta, jonka mukaan tilannetta olisi

¹⁰³ HE 26/2003, s. 37

¹⁰⁴ HE 26/2003, s. 37.

¹⁰⁵ Koulu – Lindfors - Niemi, 2023, *Insolvenssioikeus>II konkurssioikeus>3. Konkurssin edellytykset ja esteet>Konkurssiin asettamisen perusteet ja esteet>Maksukyvyttömyys konkurssin yleisenä perusteena>Velkojen määrittely.*

¹⁰⁶ Koulu – Lindfors - Niemi, 2023, *Insolvenssioikeus>II konkurssioikeus>3. Konkurssin edellytykset ja esteet>Konkurssiin asettamisen perusteet ja esteet>Maksukyvyttömyys konkurssin yleisenä perusteena>Velkojen määrittely.*

arvioitava käänteisesti: kuinka pitkällä ajallisella viiveellä velallinen saa laiminlyödä maksunsa ja pysyä oikeudellisesti maksukykyisenä? Konkurssilain esitöiden mukaan tilapäisyyden päätyminen jää määrättäväksi yksittäistapauksittain.¹⁰⁷ Siinä otetaan huomioon toimiala sekä omaisuuden realisoimiseen tarvittava aika. Yrityksen osalta tilapäisyydellä tarkoitetaan perusteluissa ”verraten lyhyttä aikaa”, joka kuitenkin esimerkkien valossa näyttäisi venyvän useiksi kuukausiksi.¹⁰⁸ Esitöissä kiinnitetään huomiota myös siihen, kuinka kauan hakijan saatava on ollut maksamatta. Kun velallinen on yritys, maksukyvyttömyyden tilapäisyydellä tarkoitetaan kuitenkin yleensä verraten lyhyttä aikaa, sillä yritystoiminnalta voidaan edellyttää, että maksuvelvoitteista huolehditaan ajallaan. Esityöt nostavat esiin erinäisten lakisääteisten juoksevien maksujen maksamatta jättämisen.¹⁰⁹ Näiden maksujen useiden kuukausien maksamatta jättäminen on esitöiden mukaan hyvin vahva osoitus siitä, ettei maksukyvyttömyyttä voisi pitää tilapäisenä. Yhtäältä huomiota tulee lain esitöiden mukaan kiinnittää kyseessä olevan yritystoiminnan erityispiirteisiin, jonka vuoksi maksukyvyttömyyttä voitaisiin kuitenkin pitää tilapäisenä, vaikka sen kesto ei olisi aivan lyhytaikainen, jos tulon saanti on elinkeinotoiminnan laadun vuoksi jälkipainotteista. Esimerkiksi maatalousyrittäjien tulotuet maksetaan jälkikäteen. Jos yrittäjä pystyisi maksamaan erääntyneet velkansa näillä tuloilla, maksukyvyttömyys voi olla tilapäistä, vaikka sen kesto ei olisi aivan lyhytaikainen.

Näin ollen, kun uudistuksella on pyritty parantamaan yritysten saneerausmahdollisuuksia ja välttämään elinkelpoisten, tervehdyttävissä olevien yritysten konkurssseja, irtisanomista voitaisiin pitää välttämättömänä toimenä saneerauksen toteuttamisedellytysten turvaamiseksi silloin, kun sopimuksesta aiheutuvat kustannukset olisivat riski yhtiön maksukyvyille. Toisin sanoen siis, sopimus voitaisiin irtisanoa mikäli siitä aiheutuvat kustannukset olisivat omiaan aiheuttamaan yhtiölle muunlaisen kuin tilapäisen maksukyvyttömyyden ja näin ollen yhtiö voitaisiin asettaa konkurssiin. Mikäli sopimuksen irtisanomisella voitaisiin taas parantaa yhtiön maksukykyä vapauttamalla varoja muiden velvoitteiden maksamiseen, olisi irtisanominen lainkohdan mukaisesti sallittava. Välttämättömyyttä tulisi arvioida siten, että mikäli kustannukset olisivat sellaiset, että velat ylittäisivät huomattavasti velallisyhtiön varat, tulisi sopimus päätettäväksi. Mikäli taas kustannukset jäisivät

¹⁰⁷ HE 26/2003, s. 38.

¹⁰⁸ HE 26/2003, s. 38.

¹⁰⁹ Ks. HE 26/2003, s. 38.

sellaisiksi, etteivät ne vaarantaisi yhtiön maksukykyä, ei sopimuksen irtisanomista olisi pidettävä välttämättömänä, sillä sopimuksen jatkumiseen ei liittyisi konkurssiuhkaa.

Kuten aiemmin tutkielmassa on käynyt ilmi, hallituksen esityksessä kuitenkin huomautetaan, ettei saneerausohjelman vahvistamiselta ei edellytettäisi lainvoimaisuutta. Mikäli saneerausohjelmaan haettaisiin muutosta, on saneerausohjelmaa YSL 77 §:n mukaan noudatettava. Hallituksen esityksen mukaan tuomioistuin voi saneerausohjelman vahvistaessaan määrätä, että sitä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei tuomioistuin, jossa asia on muutoksenhaun vuoksi vireillä, määrää toisin. Ilman käräjäoikeuden antamaa määräystä saneerausohjelmaa aletaan siten toteuttaa vasta vahvistamispäätöksen tultua lainvoimaiseksi. Käytännössä kuitenkin yleisesti määrätään, että velallisen on noudatettava saneerausohjelmaa, kun päätös vahvistamisesta on tehty. Tätä voidaankin pitää tarkoituksenmukaisena. Tuomioistuimen nimenomaista määräystä asiasta ei enää tarvita.¹¹⁰

¹¹⁰ HE 152/2006 s. 71.

8 Kohtuullinen korvaus

8.1 Yleisesti korvausoikeudesta

Mikäli velallinen irtisanoo sopimuksen ennen sopimuskauden päättymistä, muodostaisi tämä luonnollisesti velalliselle korvausvelvollisuuden suhteessa sopimus-kumppaniinsa. Kyseessä on siis sopimusperusteinen korvausvastuu, jossa tärkeimpiä käyttöyhteyksiä ovat tilanteet, joissa suoritusvelvollinen osapuoli ei täytä sopimusvelvoitettaan asianmukaisesti. Sopimusrikkomuksissa vahingonkorvaus on yksi oikeuskeinoista, joita velkoja voi käyttää oikeuksiensa turvaamiseen.¹¹¹

Sopimusperusteisen vahingonkorvausvastuun normisto on hajanainen ja pääsääntöisesti sopimustyyppistä riippuvainen.¹¹² Vahingonaiheuttajan vastuuperusteista on usein säännelty laissa ja muutoin pääsääntönä voidaan pitää ekskulpaatiovastuuta, eli käännetyn todistustaakan tuottamusvastuuta. Ekskulpaatiovastuun mukaisesti vahingonaiheuttaja voi vapautua vastuusta, mikäli näyttää menetelleensä huolellisesti sopimusta täyttäessään.¹¹³ Toissijaisena vastuuperusteena tunnetaan myös kontrollivastuu, joka perustuu ekskulpaatiovastuun tavoin käännettyyn todistustaakaan sekä ajatukseen siitä, että sopimusosapuoli voi vapautua vastuusta sellaisten sopimusrikkomusten kohdalla, jotka johtuvat tämän vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella olevista seikoista tai esteistä.¹¹⁴ Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että ns. oikeudeton sopimussuhteen irtisanominen täyttäneen yleensä riidatta korvausvastuun vastuuperusteet. Näistä perusteista mainittakoon tuottamus.¹¹⁵

Sopimusperusteisessa vastuussa korvauksen laskemisessa pääsääntönä pidetään, deliktivastuun, eli sopimuksen ulkoisen vastuun tavoin, täyden korvauksen periaatetta. Tällöin puhutaan positiivisen sopimusedun mukaisesta korvauksesta. Sopimusperusteisessa vastuussa korvauksen laskemisen pääsääntöä kuvataan yleisesti

¹¹¹ Saarnilehto ym. Varallisuus-oikeus 2023, IV Vahinkojen korvaaminen >13. Sopimusperusteinen korvausvastuu.

¹¹² Sopimustyyppikohtaisen korvausvastuun välillä voidaan nähdä olevan suuriakin poikkeavuuksia. Hemmo 2005, s. 299–300.

¹¹³ *ibid.*, s. 300–301.

¹¹⁴ Mononen 2004, s. 1390 sekä Hemmo 2003 II, s. 249

¹¹⁵ Norros 2009, s.638.

puhumalla positiivisen sopimusedun korvaamisesta.¹¹⁶ Tälläinen korvaus on kysymyksessä silloin, kun sopimusvelkoja saatetaan korvauksella sellaiseen taloudelliseen asemaan, jossa hän olisi sopimuksen virheettömän täyttämisen ja sen jälkeisen suorituksen hyödyntämisen seurauksena ollut. Sopimuskumppanille pyritään siten vahingonkorvauksen avulla tuottamaan se taloudellinen tulos, johon hänen olisi tullut päästä.

Sopimusperusteinen korvausvastuu muodostuu lähtökohtaisesti:

1. Suoranaisista kulueristä, kuten vahinkotapahtuman ja/tai sopimusrikkomusten vaikutusten selvittämisestä sekä reklamaatiosta aiheutuvista kustannuksista,
2. saamatta jääneen suorituksen arvosta
3. vahingoista, joita syntyy, kun vahingonkärsijä ei kykene hyödyntämään sopimuksenmukaista suoritusta toiminnassaan.¹¹⁷

Samoin kuin myös deliktivastuun kohdalla, vahingonkorvauksen määrän tulee kuitenkin vastata enintään tosiasiallisesti aiheutunutta vahinkoa siten, että korvaus ei johda liialliseen hyvitykseen, jotta vahingonkärsijä ei olisi korvauksen jälkeen paremmassa asemassa kuin ennen vahinkotapahtumaa. Tätä kutsutaan rikastumiskielloksi.¹¹⁸ Sopimusperusteisessa korvausvastuussa vahinkojen korvaaminen kohdistuu lähinnä välittömiin vahinkoihin. Sopimussuhteeseen perustuva lähtökohtainen välillinen vastuu tarkoittaisi sellaista vastuusiin perustuvaa riskiä, jonka harva elinkeinoelämän toimija olisi valmis kantamaan. Pääpiirteittäisen jaottelun perusteella: välittömät vahingot muodostuvat edellä kohdissa 1 ja 2 mainituista vahingoista, ja välilliset vahingot muodostuvat tyypillisesti edellä kohdassa 3 mainitusta sopimuskohteen käytön estymisestä seuraavasta tulon menetyksestä ja vahingonkärsijän muiden sopimussuhteiden häiriintymisestä.¹¹⁹

Toinen korvauksen määrittämistapa on negatiivisen sopimusedun korvaaminen, joka saa kuitenkin sijaa yleensä vain sopimuksen valmistelutoimiin tai

¹¹⁶ Saarnilehto ym., Varallisuus oikeus 2023, IV Vahinkojen korvaaminen>13. Sopimusperusteinen korvausvastuu>Korvattavat vahingot>Positiivinen ja negatiivinen sopimusetu>Negatiivinen sopimusetu.

¹¹⁷ Hemmo 2005, s. 309–311.

¹¹⁸ Hemmo 2005, s.204.

¹¹⁹ *ibid.*, s.312

pätemättömään sopimukseen mahdollisesti liittyvänä vastuuna. Tämän laskutavan tarkoituksena on sopimuksen tekemisen taloudellisten vaikutusten poistaminen, joten sen mukaisella korvauksella vahingonkärsijä pyritään saattamaan siihen taloudelliseen asemaan, jossa hän olisi ollut ilman sopimuksen valmistelua.¹²⁰ Negatiivisen sopimusedun korvaamisella ei yleensä ole merkitystä nyt tarkasteltavissa sitovan sopimuksen rikkomiseen liittyvissä vastuutilanteissa.

Edellä mainittuun on oikeuskirjallisuudessa esitetty poikkeuksia. Toisinaan on esitetty kysymys siitä, saako sopimusvelkoja valita sitovan sopimuksen tultua rikotuksi negatiivisen edun mukaisen korvauksen, jos se on hänelle positiivista etua edullisempi. Tällaista yleistä valintamahdollisuutta ei ole tavattu puoltaa, mutta valinta-oikeus on saanut tiettyä tukea niiden tapauksista osalta, joissa positiivinen sopimusetu ei sopimukseen liittyvien aineettomien intressien tai muiden vastaavien syiden vuoksi osoita vahinkoa.¹²¹

Toinen tilanne, jossa positiivisen ja negatiivisen sopimusedun perinteiset käyttöyhetydet ovat sekoittuneet, liittyy sopimuksen valmisteluvaiheen tuottamukseen. Vaikka näissä tapauksissa on yleensä pidetty lähtökohtana ainoastaan negatiivisen edun korvaamista, on uudempi oikeuskehitys ulottanut myös positiivisen edun hyvittämisen eräisiin valmistelutilanteisiin.¹²²

8.2 Vahingon kärsijän myötävaikutus

Myös sopimusperusteisessa vastuussa rajoittua vahingonkärsijän myötävaikutuksen perusteella. Velkojan tuottamuksellinen menettely voi liittyä joko vahingon aiheutumiseen tai vahinkoa rajoittavien toimenpiteiden laiminlyöntiin. Tässä tarkasteltavassa tilanteessa tyypillisimpiä myötävaikutustilanteita ovat jälkimmäiset.

Sopimusvelkojan velvollisuus rajoittaa vahinkoan sopimusrikkomustilanteessa on säännöstasolla tuotu esiin kauppalain (355/1987, jatkossa KL) 70 §:ssä:

¹²⁰ ks. KKO 2009:45, kohta 8.

¹²¹ Saarnilehto ym., Varallisuus oikeus 2023, IV Vahinkojen korvaaminen > 13. Sopimusperusteinen korvausvastuu > Korvattavat vahingot > Positiivinen ja negatiivinen sopimusetu > Negatiivinen sopimusetu.

¹²² Ks. KKO 1999:48.

Vahinkoa kärsivän sopijapuolen on ryhdyttävä kohtuullisiin toimenpiteisiin vahinkonsa rajoittamiseksi. Jos hän laiminlyö tämän, hän saa itse kärsiä vastaavan osan vahingosta.

Vahingonkorvausta voidaan sovitella, jos se on kohtuuton ottaen huomioon vahingonkorvausvelvollisen sopijapuolen mahdollisuudet ennakoida ja estää vahingon syntyminen sekä muut olosuhteet.

Kysymyksessä on yleinen periaate, jonka velvoittavuus ei sinänsä edellytä erityissäännöstä, minkä vuoksi sitä voidaan soveltaa myös yrityssaneerausmenettelyssä. Jos velkoja laiminlyö rajoittamisvelvollisuutensa, vastuuarvioinnissa on pyrittävä erottamaan, mikä osa vahingosta olisi voitu torjua velkojan kohtuullisin toimenpitein. Tämä velkojan vastuulle luettava osa vahingosta jää tällöin korvaamatta.¹²³ Kun YSL 1:8 §:n 1) kohdan mukaan selvittäjän tehtävä on selvittää velallisen velat, voidaan selvittäjän tehtäväksi arvioida miltä osin vahinkoa olisi voitu torjua. Ellei tarkkaa selvyyttä velkojen osuudesta saada, joudutaan tukeutumaan samantapaiseen kohtuuserviointiin kuin vahingon määrää selvitettäessä.

Tyypillinen rajoittamisvelvollisuuden ilmenemismuoto sopimussuhteissa on se, että velkojan tulee hankkia saamatta jäänyt suoritus muualta. Tätä voitaisiin soveltaa nyt käsiteltävään tilanteen siten esimerkiksi, että liiketoiminnan keskeytymisvaaran uhkaama velkoja ei voi jäädä passiiviseksi, jos velallinen ilmoittaa, että sopimus irtisanotaan saneerausmenettelyn perusteella. Rajoittamisvelvollisuuden tunnistamista ja täyttämistä saattavat toisinaan haitata sopimusvelkojan asiantuntemattomuus ja hänen taloudellisten voimavarojensa niukkuus.¹²⁴ Asiantuntemuksen osalta voidaan todeta, ettei osapuoli voi vedota puutteelliseen kykyynsä selvittää tarpeellisten toimenpiteiden sisältöä, jos vaadittava menettely olisi ollut alan asiantuntijalle ilmeinen.

Kuitenkin, mikäli velkojan varallisuusasema estää tarpeelliset rajoittamistoimet, joudutaan arvioimaan, kumpi sopimuspuolista kantaa riskin tästä vahinkoa

¹²³ Saarnilehto ym., Varallisuus oikeus 2023, IV Vahinkojen korvaaminen > 13. Sopimusperusteinen korvausvastuu > Korvattavat vahingot > Vahingonkärsijän myötävaikutus.

¹²⁴ Saarnilehto ym., Varallisuus oikeus 2023, IV Vahinkojen korvaaminen > 13. Sopimusperusteinen korvausvastuu > Korvattavat vahingot > Vahingonkärsijän myötävaikutus.

supistavien toimenpiteiden estymisestä. Yhtenä lähtökohtana voidaan todeta, että sopimusosapuoli kantaa omista taloudellisista voimavaroistaan riskin yleensä itse. Toisaalta on huomattava, että rajoittamistoimiin ryhdytään paljolti velallisen intressissä, koska toimenpiteet onnistuessaan supistavat velallisen korvausvelvollisuutta. Lisäksi puutteellinen maksukyky saattaa johtua siitä, että velkojan varat ovat sitoutuneet rikotuksi tulleeeseen sopimukseen.¹²⁵

Vahingon rajoittamisessa voidaan tarkastella esimerkkinä kohtuullisen korvauksen arvioinnin apukäsitteenä ns. huolellisen sopimuskumppanin käsitettä. Konstruktion perusteella voidaan arvioida minkä suuruinen ennenaikaisesti päätetystä sopimuksesta aiheutunut vahinko olisi tilanteessa, jossa vahingon rajoittamisvelvollisuus on täytetty siten, miten huolellisesti toimiva sopimuskumppani olisi vastaavassa tilanteessa toiminut. Huolellisen sopimuskumppanin käsitettä voidaan myös laventaa seuraavalla: Miten vastaavat tiedot ja taidot omaava sopimuskumppani olisi toiminut vastaavissa olosuhteissa vahingon rajoittamiseksi? Vahingon rajoittamisvelvollisuus voi kuitenkin eräiden sopimusten osalta olla hankalaa. Vertailuna voidaan todeta vuokranantajavelkojan mahdollisuus vahingon rajoittamiseen. Vuokrantajan kohdalla rajoittamisvelvollisuus tarkoittaa lähinnä vuokrakohteen uudelleenvuokrauksesta saneerausvelalliselle tai kolmannelle taholle taikka vuokrakohteen realisoinnista kohteen juoksevista kuluista syntyvän tappion minimoimiseksi. Tämän mukaisesti voidaan esittää arvioita siitä, onko vahingon tosiasiallinen määrä ylittänyt sen, mikä vahingon määrä olisi ollut, mikäli vahingon rajoittamisvelvollisuus olisi täytetty asianmukaisesti huolellisen sopimuskumppanin toimesta.

8.3 Velallisen korvausvelvollisuus

Velallisen korvausvelvollisuutta käsittelevässä osassa hallituksen esitystä todetaan, että velallisen tulee maksaa kohtuullinen korvaus vahingosta, jonka velallisen sopimuskumppani osoittaa sopimuksen ennenaikaisesta irtisanomisesta hänelle aiheutuvan. Sääntely vastaisi vuokra- ja vuokrausluottosopimuksia koskevassa pykälän 1 momentissa säädettyä soveltuvin osin. Pois jäisi luonnollisesti vuokra- ja

¹²⁵ Saarnilehto ym., Varallisuus oikeus 2023, IV Vahinkojen korvaaminen > 13. Sopimusperusteinen korvausvastuu > Korvattavat vahingot > Vahingonkärsijän myötävaikutus.

vuokrausluottosopimukseen liittyvät erityispiirteet. Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan vuokra- tai vuokrausluottosopimuksen ennaikaisen päättymisen vuoksi suoritettava korvaus kattaa ensinnäkin omaisuuden hallinnan palauttamisesta aiheutuneet välttämättömät kustannukset, mikä ei nimenomaan vuokra- tai vuokrausluottosopimuksen erityispiirteisiin liittyvänä yksityiskohtana soveltuisi uuden 4 momentin mukaiseen korvausvelvollisuuteen¹²⁶, sekä toisekseen kohtuullisen korvauksen muusta vahingosta, jonka vuokralleantaja osoittaa hänelle aiheutuvan. Edellä mainittua jälkimmäistä sääntöä voidaan soveltaa sopimusten ennaikaisiin irtisanomistilanteisiin pelkkiä vuokra- ja vuokrausluottosopimuksia laajemmin ja siksi se on toiminut mallina myös uuden 4 momentin mukaiselle korvausvelvollisuudelle.¹²⁷

Alkuperäisen säännöksen esitöiden mukaan korvattavaksi tulee yksittäistapauksessa aiheutuva todellinen vahinko. Säännös syrjäyttää sopimukseen sisältyvät korvausehdot sikäli kuin sopimuksen mukaan määräytyvä korvaus on suurempi.¹²⁸

Jos irtisanomisen lainmukaisuus muodostuisi asiaan osallisten lausumien perusteella riittäväksi kysymykseksi ja tuomioistuin kysymystä ratkaistessaan katsoisi, että sopimuksen irtisanominen ei ole säännöksessä tarkoitettulla tavalla välttämättöntä, sopimuskumppanille ehdollisesti tehdystä irtisanomisesta mahdollisesti aiheutuva vahinko ei olisi saneerausvelkaa vaan niin sanottua uutta velkaa, joka velallisen olisi suoritettava täysimääräisesti.

8.3.1 Kohtuullinen korvaus

Lainkohdan mukaan sopimuksen ennaikaisesta päättymisestä on maksettava kohtuullinen korvaus. Vastaavanlainen määräys on vuokrasopimuksia koskevassa lainkohdassa ja lain esitöissä on todettu säännöksen vastaavan pykälän 1 momentissa säädettyä soveltuvien osin¹²⁹. Lain esityöt ovat käsiteltävän kysymyksen osalta suppeat. Sekä vuokra- että kestopimuksia koskevan lainesitöiden yksityiskohtaisten perustelujen mukaan kysymyksessä on kohtuullinen korvaus siitä vahingosta, jonka vuokralleantaja taikka sopimuskumppani osoittaa aiheutuvan, ja

¹²⁶ HE 251/2022, s. 78.

¹²⁷ HE 251/2023, s. 78

¹²⁸ HE 182/1992 vp s. 80 ja HE 68/1998 vp s. 9.

¹²⁹ HE 251/2022, s.78.

korvattavaksi tulisi yksittäistapauksessa aiheutuva todellinen vahinko. Säännös syrjäyttäisi sopimukseen sisältyvät korvausehdot sikäli kuin sopimuksen mukaan määräytyvä korvaus olisi suurempi.¹³⁰

Käytännössä 4 momentin mukaisesta sopimuksen irtisanomisesta johtuva velallisen korvausvelka on ehdollista saneerausvelkaa saneerausohjelman vahvistamiseen saakka. Vastaavasti myös velallisen sopimuskumppani on tämän ajan ehdollisen saneerausvelkojan asemassa. Ehdollinenkin saneerausvelka ja -velkoja on kuitenkin otettava huomioon saneerausohjelmassa ja siitä päätettäessä. Korvausvelan määrään voi liittyä erimielisyyksiä osapuolten välillä ottaen huomioon, että korvausvelan perusteena oleva irtisanominen olisi ehdollinen saneerausohjelman vahvistamiselle eli irtisanomisen lopullisesta toteutumisesta ja irtisanomisen vaikutusten voimaantuloajankohdasta ei olisi varmuutta menettelyn aikana. Mahdollisiin korvausvelan määrää koskeviin riitaisuuksiin olisi suositeltavaa löytää sovinnollinen ratkaisu selvittäjän johdolla ennen ohjelmaehdotuksen tuomioistuinkäsittelyä. Jos mahdolliset riitaisuudet eivät ole selvinneet siihen mennessä, kun saneerausohjelman ja velkajärjestelyjen sisällöstä päätetään, tuomioistuimen olisi määrättävä, minkä suuruisena korvausvelka on otettava huomioon saneerausohjelmassa ja siitä äänestettäessä.

Tarkasteltaessa lain sanamuotoa suhteessa lainvalmistelumateriaaleissa todettuun on huomattavissa ristiriitaa. Lain sanamuodon mukaisesti sopimuskumppanilla on oikeus kohtuulliseen korvaukseen vahingosta, kun taas hallituksen esityksessä, vuokrasopimusten irtisanomisten osalta, jota esitöiden mukaan sovelletaan, on todettu korvattavaksi tulevan yksittäistapauksessa aiheutuva todellinen vahinko.¹³¹ Lain sanamuodon mukaisesti kyseessä olisi vastuuta rajoittava säännös eli poikkeus täyden korvauksen periaatteesta, jolloin ainakaan lähtökohtana ei voisi olla täysi korvaus. Hallituksen esityksessä pykälää voitaisiin kuitenkin tulkita myös siten, että täysi korvaus on mahdollinen, joskin vain joissain yksittäistapauksissa, joissa muut edellytykset täydelle korvaukselle täyttyvät – täysi korvaus tulee voida katsoa tapauksessa kohtuulliseksi kaikkien asianosaisten kannalta käsillä olevat olosuhteet ja muut asianhaarat huomioiden.

¹³⁰ HE 251/2022, s.78;;HE 182/1992 vp s. 80; HE 68/1998 vp s. 9.

¹³¹ HE 182/1992 vp, s. 80.

Tulkintaa tukee myös oikeuskäytäntö. Ennakkoratkaisussa KKO 2022:74 on todettu, että yrityssaneerauslain 27 §:n säännöksellä on luovuttu vahinkojen korvaamisessa lähtökohtana noudatettavasta täyden korvauksen periaatteesta ja määrätty suoritettavaksi kohtuullinen korvaus säännöksessä tarkoitettusta muusta vahingosta, jonka vuokralleantaja osoittaa hänelle aiheutuvan sopimuksen enneaikaisen päättymisen vuoksi.¹³² Silloin kun saneerausvelallinen käyttää yrityssaneerauslain 27 §:n 1 momentin mukaista mahdollisuutta vuokrasopimuksen enneaikaiseen päättämiseen, velallisen maksuvelvollisuus säännöksessä tarkoitettusta muusta vahingosta koskee vain kohtuullista korvausta, johon perustuva saatava on lisäksi saneerausvelkaa.¹³³

Edelleen ratkaisusta KKO 2003:31 on mahdollista tehdä johtopäätös, että korkeimman oikeuden mukaan vuokranantajan oikeutta on säännöksellä rajoitettu siten, että suoritettavaksi tulee vain kohtuullinen korvaus.¹³⁴ Hovioikeus toteaa lisäksi, että vastakkainen tulkinta johtaisi saneerauksen tavoitteisiin nähden epäjohtonmukaiseen lopputulokseen. Säännöksen tarkoituksena on velallisen vapauttaminen pitkäaikaisista sopimuksista ja niistä aiheutuvasta kustannusrasitteesta saneerauksen mahdollistamiseksi. Korvauksen määrittäminen täyden korvauksen periaatteen mukaisesti tarkoittaisi käytännössä sitä, ettei velallisen olisi useinkaan tosiasiasa mahdollista vapautua näistä kustannuksista vaan sen vastattavaksi voisivat jäädä vuokrasopimuksen mukaiset vuokrat pitkältikin ajalta sopimuksen päättämisestä huolimatta. Tällaisessa tilanteessa velallisen oikeus sopimuksen päättämiseen voisi todellisuudessa jäädä saneerauksen tavoitteiden kannalta vähämerkitykselliseksi.

Lopuksi on syytä vielä huomauttaa, että päätetystä sopimuksesta maksettava korvaus on saneerausvelkaa. Se tulee siksi järjesteltäväksi saneerausohjelmassa ja siihen saattaa kohdistua leikkauksia. Näin ollen saatettaisiin joutua tilanteeseen, jossa jo maksettavaa sopimusta olisi kohtuullistettu ja tämän jälkeen saneerausohjelmassa velkaa leikattaisiin. Näin ollen korvausta sopimuksen irtisanomisesta pienennettäisiin kahteen kertaan, joka voidaan nähdä ongelmallisena esimerkiksi velkojien yhdenvertaisen kohtelun kannalta.

¹³² KKO 2022:74, kohta 14.

¹³³ KKO 2022:74, kohta 18.

¹³⁴ KKO 2003:31, perustelujen 7. kappale.

8.3.2 Saneerauksen tarkoitus

Kohtuullisen korvauksen arviointiin liittyvässä kokonaisharkinnassa on myös tarpeen huomioida saneerauksen tarkoitus, eli se mihin päämäärään menettelyllä pyritään. Tällöin tarkoituksena on saneerausvelallisen yritystoiminnan tervehdyttäminen ja jatkamisedellytyksien turvaaminen. Kyseiseen arviointikriteeriin on viitattu myös jo aiemmin mainituissa korkeimman oikeuden tapauksissa (KKO 2003:31 ja KKO 2022/74). Esimerkiksi ratkaisussa KKO 2003:31 arvioitiin, että aiheutuneen vahingon määrää oli arvioitava kohtuuden mukaan ottaen huomioon vuokratuloon kohdistuvat kulut ja vuokrakohteesta vuokranantajalle omasta käytöstä kertyvä hyöty sekä saneerausmenettelyn tarkoitus.¹³⁵

Koska käsiteltävän säännöksen tarkoituksena on yrityksen kustannusrasituksen helpottaminen taloudellisesti kannattamattomaksi käyneen sopimuksen päättämisen keinoin, voidaan arvioida, ettei tervehdyttämisen tavoitteen katsottaisi lähtökohtaisesti täyttyvän tarkoitettuun tavoin, mikäli saneerausvelallisen taloutta jäisi raskittamaan vahinko sopimuksen päättämisestä täysimääräisenä vahingonkorvauksen muodossa. Tämän ja edellä esitetyn arvioinnin perusteella onkin siis katsottava, että korvauksen kohtuullisuus tulee arvioida nimenomaisesti saneerausvelallisen ja saneerauksen tarkoituksen näkökulmasta, joskin myös huomioida kohtuullisuus vuokranantajavelkojan ja muiden velkojien näkökulmasta.

¹³⁵ Kohdassa Turun hovioikeuden tuomio 27.2.2001

9 Sopimusten jatkuvuus – YSL 15 §

Yrityssaneerauslain lähtökohtana on aiemmin monesti esiin noussut niin sanottu sopimusten jatkuvuuden periaate, joka ilmaistaan YSL 15 §:n 1 momentissa:

Saneerausmenettelyn alkaminen ei vaikuta velallisen jo tekemiin sitoumuksiin, ellei jäljempänä toisin säädetä.

Periaatteen mukaisesti saneerausvelallisen sopimukset jatkuvat, eikä saneerausmenettelyn aloittaminen sellaisenaan ole peruste sopimussuhteen purkamiselle tai irtisanomiselle. Tästä seuraa, että velallinen pysyy sidottuna ennen saneerausmenettelyn alkamista solmimiinsa sopimuksiin menettelyn alkamisesta huolimatta ja että menettelyn alkaessa täyttämättömät velallisen sitoumukset ovat käsitteellisesti menettelynaikaista velkaa, joka velallisen on menettelyn alkamisesta huolimatta suoritettava velan erääntyessä. Tätä sääntöä vahvistettiin kesällä 2022 lisäämällä yrityssaneerulakiin säännökset 14e§ ja 15§, jonka mukaan:

Velallisen tekemä sitoumus, jonka nojalla velkoja tai muu velallisen sopimus-kumppani saa irtisanoa tai purkaa sopimuksen taikka muuttaa yksipuolisesti sopimusehtoa sillä perusteella, että yrityssaneerausta on haettu tai yrityssaneerausmenettely on aloitettu, on pätemätön. Sama koskee tällaiseen sitoumukseen vaikutuksiltaan rinnastettavaa sitoumusta, järjestelyä tai muuta toimenpidettä.

Säännöksellä pantiin ensinnäkin voimaan direktiivin 7 artiklan 5 kohdan vaatimukset ja selkeytettäisiin nykyistä kansallista oikeustilaa, jossa asiasta ei ole säädetty.¹³⁶ Kyseessä ei kuitenkaan voida sanoa olevan varsinainen muutos, sillä ohjetta on sovellettu analogisesti konkurssinvaraisten ehtojen kiellon osalta. Konkurssilain 3:8 §:n mukaan:

Jos velallinen ei ole konkurssin alkaessa täyttänyt sopimusta, jossa hän on osapuolena, vastapuolen tulee vaatia ilmoitusta siitä, sitoutuuko konkurssipesä sopimukseen. Jos konkurssipesä ilmoittaa

¹³⁶ HE 238/2021 s. 128.

kohtuullisessa ajassa, että se sitoutuu sopimukseen, sekä asettaa hyväksyttävän vakuuden sopimuksen täyttämistä, sopimusta ei saa purkaa.

Periaatetta täydentää neutraliteettiperiaate, jonka mukaan saneeraus ei tuo myöskään sisällöllistä muutosta sopimussuhteen sisältöön; vastapuolella ei esimerkiksi ole oikeutta vaatia velallisyrytykseltä vakuutta sopimusvelvoitteiden täyttämistä. Periaatteesta seuraa, että saneerausvelallinen on vastuussa sopimusten noudattamisesta. Niiden sisältämät, vielä täyttämättömät velvoitteet ovat käsitteellisesti menettelynaikaista velkaa (YSL 32 §). Tällainen velka on saneerausmenettelystä huolimatta suoritettava velan erääntyessä.

Sopimussuhteiden jatkuvuuden periaate koskee yhtäältä sopimuksia saneeraushakemuksen vireilletulon ja alkamisen välisenä aikana (ns. välitila) ja muutoin sopimusten asema välitilassa määräytyy sopimustyyppiä koskevien säännösten mukaisesti sekä yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaisesti. Saneeraushakemuksen vireilletulolla ei voida itsessään katsoa olevan kovinkaan merkittävää vaikutusta saneerausvelallisen ja tämän sopimuskumppaneiden välisiin sopimussuhteisiin. Saneeraushakemuksen vireilletuloa ei voida sopimusrikkomuksena velallisen taholta eikä saneerausmenettelyn vireilletulon myöskään voida katsoa aiheuttavan sellaista epävarmuustilannetta, joka voisi itsessään oikeuttaa sopimuksen osapuolen irtaantumaa sopimuksesta taikka keskeyttämään omat sopimuksen mukaiset suorituksensa. Tosiasiallisesti epävarmuuden aiheuttaa velallisyhtiön taloudellinen tila ja sen epävarmuus, eikä saneerausasian vireilletulo.¹³⁷ Lisäksi, koska on katsottava, ettei menettelyn alkaminen lähtökohtaisesti itsessään vaikuta saneerausvelallisen kykyyn tai mahdollisuuksiin täyttää muita sopimusvelvoitteitaan kuin saneerausvelkaan kuuluvien saatavien maksua, eivät ennakoitua sopimusrikkomusta koskevat yleiset sopimusoikeudelliset periaatteetkaan koskien sopimuksen päättämistä tai sopimuksen mukaisten suoritusten keskeyttämistä voisi soveltua pelkästään hakemuksen vireille tulon takia.¹³⁸

Pätemättömyys kattaa paitsi sopimuksen irtisanomiseen tai purkamiseen oikeuttavat sitoumukset, myös sellaiset sitoumukset, jotka oikeuttavat velkojan tai velallisen

¹³⁷ Koskelo 1994, s- 93-94

¹³⁸ HE 182/199, s. 33.

muun sopimuskumppanin yksipuolisesti muuttamaan sopimusta esimerkiksi velallisen sopimusvelvoitteita lisäämällä tai omia sopimukseen perustuvia velvoitteitaan vähentämällä samoin kuin direktiivissä mainitut suorituksesta pidättymisen ja sen nopeuttamisen velallisen vahingoksi.¹³⁹

Periaatteena on perinteisesti ollut, että lakisääteisen insolvenssimenettelyn oikeusvaikutuksia ei voida etukätein sopimuksin muuttaa. Sopimuksilla haluttaisiin antaa velallisen sopimuskumppanille oikeus sopimuksen purkamiseen tai muuttamiseen, tilanteessa, jossa velallinen joutuu saneeraukseen. Vuoden 2022 uudistuksessa tämä periaate sai nimenomaisen nyt käsiteltävän säännöksen. Sopimus on pätemätön, ja pätemättömyys ulottuu myös kaikkiin vaikutuksiltaan vastaaviin järjestelyihin ja muihin toimenpiteisiin.

Pätemättömyys on käsillä silloin, kun tällainen sitoumus on laadittu nimenomaisesti yrityssaneerausmenettelyn hakemista tai aloittamista silmällä pitäen, sekä tilanteeseen, jossa sitoumus vaikutuksiltaan rinnastuu tämänkaltaiseen sitoumukseen. Momentin toisen virkkeen tarkoituksena onkin estää ensimmäisen virkkeen säännöksen kiertäminen esimerkiksi vaihtoehtoisilla sopimusehtojen muotoiluilla. Merkitystä ei olisi myöskään sillä, onko kysymys yksilöllisesti laadituista vai yleisistä sopimusehdoista. Edelleen kyseessä ei tarvitsisi olla edes velallisen tekemä sitoumus, kuten sopimuksen ehto, vaan pätemättömyysseuraus liittyisi myös esimerkiksi erilaisiin velallista velvoittaviin viranomaispäätöksiin.

Mikäli sopimuksen pätemättömyydestä tulisi erimielisyyksiä, tulisivat nämä erimielisyydet alustavasti ratkaistavaksi saneerausohjelmaa laadittaessa ja myöhemmin ohjelmaa vahvistettavissa. Tällainen erimielisyys ei sovi lopullisesti ratkaistavaksi saneerausmenettelyssä tai sen yhteydessä, joten se siirtynee tavallisesti erilliseen oikeudenkäyntiin.¹⁴⁰

Lainsäädännön kehityksessä saneerausvelallisen sopimuskumppaneiden mahdollisuutta vetäytyä sopimussuhteista on kavennettu, kun taas saneerausvelallisen mahdollisuutta vetäytyä sopimussuhteista on laajennettu tämän tutkielman aiheen

¹³⁹ HE 238/2021 s. 128.

¹⁴⁰ Koulu – Lindfors - Niemi, 2023 Kohta IV Yrityssaneeraus, 5. Saneerauksen suunnittelu>Saneerauksen aloittamisen oikeusvaikutukset>Sopimussuhteet saneerauksessa.

mukaisesti. Sopimussuhteiden jatkuvuuden voidaankin siis nähdä olevan erityisen vahva periaate erityisesti saneerausvelalliselle edullisen sopimuksen näkökulmasta.

Kuitenkin viimeisin muutos, nyt käsiteltävä, YSL 27 § säättää käytännössä kolme poikkeusta, joissa velallinen voi vetäytyä sopimuksesta. Saneerausmenettelyn alkaminen antaa velalliselle ensinnäkin oikeuden irtisanoa ennenaikaisesti vuokra- tai vuokrausluottosopimus, jossa velallisyritys on vuokralleottajana. Säännös soveltuu sekä maanvuokra- että huoneenvuokrasopimukseen samoin kuin kaikenlaisiin leasingsopimukseen sopimuksen kohteesta riippumatta.¹⁴¹ Toisekseen velallisen on mahdollista kohdassa 4 selostetun mukaisesti vetäytyä sellaisista täyttämättömistä sopimuksista, joiden suoritukset eivät ole velallisen toiminnan kannalta tavanomaisia.

¹⁴¹ HE 182/1992 vp s. 79–80.

10 Vertailu muiden maiden yrityssaneerausmenettelyyn

Yrityssaneerauslakia on muutettu vastikään myös muissa EU-maissa. Näistä voidaan antaa esimerkkinä Ruotsi, Saksa, Hollanti sekä Viro.

10.1 Ruotsi

Ruotsissa julkaistiin direktiivin täytäntöönpanoa ja yrityksen saneerausta koskevan lainsäädännön uudistamista koskeva työryhmän mietintö maaliskuussa 2021¹⁴². Mietinnön ja siitä saadun lausuntopalautteen pohjalta annettiin hallituksen esitys helmikuussa 2022 (Lagrådsremiss: En ny lag om företagsrekonstruktion). Käytännössä kokonaan uudistettu saneerauslaki tuli voimaan 1.8.2022 ja on hallituksen esityksen mukaan täysin annetun direktiivin mukainen. Uudistuksen tavoitteena oli Suomen tavoin joustavoittaa saneerausmenettelyä, mutta lisäksi Ruotsissa menettelystä haluttiin entistä säädellympi.¹⁴³

Suomen jopa nykyisen lain mukaisesti Ruotsin aiempi sääntely perustui sopimusten jatkuvuuden periaatteeseen, eikä velallinen lähtökohtaisesti voi vetäytyä sopimuksesta saneerausmenettelyn alkaessa.¹⁴⁴ Ruotsin aiemman lain mukaan oli velallisen sopimuskumppanin päätettävissä, haluaako hän purkaa sopimuksen, jonka velallinen päättää olla täyttämättä.¹⁴⁵

Nyt kuitenkin uuden 3 luvun 9 §:n perusteluissa huomioidaan velallisen oikeus irtisanoa pitkäaikainen sopimus etuajassa. Tämän todetaan olevan eduksi saneerausmenettelyssä, esimerkiksi kun jokin liiketoiminnan osa lakkautetaan kannattomana ja siihen liittyvät sopimukset muuttuvat tarpeettomiksi. Velallinen saattaa joutua pitkäkestoisen ja kalliin vuokrasopimuksen kanssa, jota ei enää voida hyödyntää tai josta on hyötyä vain osittain. Hallituksen esityksessä annetaan siis painoarvoa sille, että saneerausmenettely onnistuu ja vähentää velallisen velkataakkaa.¹⁴⁶

¹⁴² Betänkande av Rekonstruktionsutredningen: Andra chans för krisande företag – En ny lag om företagsrekonstruktion SOU 2021:12.

¹⁴³ Regeringens proposition 2021/22:21, s. 1

¹⁴⁴ Oikeusministeriön julkaisuja mietintöjä ja lausuntoja 2022:18, s. 91.

¹⁴⁵ Regeringens proposition 2021/22:21, s. 159.

¹⁴⁶ Regeringens proposition 2021/22:21, s. 159-160.

Perusteluissa on katsottu, että sopiva irtisanomisaika sopimukselle on kolme kuukautta, jottei vahingoiteta velallisen sopimuskumppania. Hallitus katsoo, että irtisanomisaika tulisi olla kolme kuukautta. Ehdotuksen mukaan irtisanomisaika ei olisi alkuoletus, vaan kiinteä irtisanomisaika.¹⁴⁷

Ruotsin uuden yrityssaneerauslain (Lag 2022:964 om företagsrekonstruktion) 3 luvun 9 § mukaan

velallinen voi saneeraajan suostumuksella irtisanoa pitkäaikaisen sopimuksen siltä osin kuin sitä ei ole tarkoitus täyttää 2 §:n mukaisesti kolmen kuukauden kuluttua. Velallinen on velvollinen korvaamaan vastapuolelle irtisanomisesta aiheutuneen vahingon. Vastapuolen vahingonkorvausvaatimuksen katsotaan syntyneen ennen tervehdyttämispäätöstä.

Ensimmäistä kohtaa ei sovelleta, jos vastapuolen oikeus velallisen suoritukseen kohdistuu velallisen velkojiin.

Hallituksen esityksen mukaan lainkohtaa voidaan soveltaa ainoastaan sopimukseen, jotka ovat olleet voimassa ennen menettelyn aloittamista.¹⁴⁸ Hallituksen esityksen mukaan työsopimukset ja esineoikeudellisesti suojatut sopimukset rajattaisiin uuden irtisanomisoikeuden ulkopuolelle. Irtisanomiseen sovellettaisiin lähtökohtaisesti kolmen kuukauden irtisanomisaikaa, mutta myös pidempi aika olisi irtisanotavan sopimuksen erityispiirteistä riippuen mahdollinen. Menettelyn alettua tapahtunut irtisanominen jäisi voimaan riippumatta siitä, johtaako menettely saneerausohjelman vahvistamiseen vai ei. Lisäksi velallinen olisi velvollinen korvaamaan sopimuksen ennaikaisesta irtisanomisesta aiheutuvan vahingon sopimuskumppanilleen.¹⁴⁹ Vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden mukaisesti velallisen sopimuskumppanin tulisi paitsi kyetä osoittamaan sopimuksen irtisanomisesta hänelle aiheutunut vahinko, myös ryhtyä kohtuullisiin toimenpiteisiin tällaisen vahingon rajoittamiseksi.

¹⁴⁷ Regeringens proposition 2021/22:215 159-160.

¹⁴⁸ Regeringens proposition 2021/22:215, s. 685

¹⁴⁹ Oikeusministeriön julkaisuja mietintöjä ja lausuntoja 2022:18, s. 92

10.2 Saksa, Tanska ja Alankomaat

Saksassa tuli voimaan vuoden 2021 alusta uusi laki yrityksen vakauttamisesta ja uudelleenjärjestelystä (Gesetz über den Stabilierungs- und Restrukturierungsrahmen für Unternehmen). Velallisen sopimusvastuita koskeva sääntely on toteutettu konkurssilain mukaisessa menettelyssä ja uudessa vakauttamis- ja uudelleenjärjestelymenettelyssä eri tavoin. Konkurssilain mukaisessa menettelyssä sopimussuhteet voivat sopimustyyppistä riippuen joko jatkua tai päättyä menettelyn alkaessa.¹⁵⁰

Uudessa vakauttamis- ja uudelleenjärjestelymenettelyssä ei ole vastaavia yksipuolisia irtisanomisoikeuksia. Menettely pohjautuu sopimussitovuuden periaatteelle, josta on säädetty vain hyvin rajattuja esimerkiksi rahoitusmarkkinoihin liittyviä poikkeuksia.¹⁵¹

Tanskan insolvenssilainsäädännössä ei aiemmin ollut otettu kantaa suomalaista saneerausmenettelyä lähinnä vastaavan maksukyvyttömyysmenettelyn vaikutuksista velallisen sopimussuhteisiin. Kuitenkin, myös tanskalaisessa lainsäädännössä säädettiin laajemmasta sopimusten jatkuvuuden periaatteesta.¹⁵² Tämän mukaisesti velallinen voi selvittäjän suostumuksella jatkaa molempia osapuolia hyödyttäviä sopimuksia ja esimerkiksi tietyin edellytyksin jatkaa sellaista vastiketta koskevaa sopimusta, jonka toinen osapuoli on irtisanonut edeltävien neljän viikon aikana velallisen laiminlyönnin vuoksi. Tanskalaisessa menettelyssä tunnetaan toisaalta myös erityisten irtisanomisoikeuksien konsepti, jonka mukaisesti velallinen voi irtisanoa sopimuksen, irtisanomista koskevista määräyksistä huolimatta, päättymään ”tavanomaista irtisanomisaikaa” noudattaen, tai irtisanomisajan puuttuessa, kolmen kuukauden irtisanomisajalla. Vahinkoa kärsinyt osapuoli voi vaatia sopimuksen päättämisestä aiheutuneesta vahingosta korvausta.¹⁵³

Alankomaissa puolestaan uuden lain nojalla velallisella on hyvinkin laaja mahdollisuus sopimusvastuista vetäytymiseen, sillä velallinen voi yksipuolisesti muuttaa tai päättää muut kuin työsopimukset. Jos velallisen sopimuskumppani ei suostu sopimuksen muuttamiseen vapaaehtoisesti, velallinen voi päättää sopimuksen

¹⁵⁰ Oikeusministeriön julkaisuja, mietintöjä ja lausuntoja 2022:18, s. 92.

¹⁵¹ Oikeusministeriön julkaisuja, mietintöjä ja lausuntoja 2022:18, s. 92.

¹⁵² Tuomisto 2010, s. 219

¹⁵³ Ks. Tanskassa konkursloven (LBK nr 11 af 06/01/2014) 12 o-u §.

tuomioistuimen luvalla.¹⁵⁴ Tuomioistuimen mahdollisuudet evätä lupapyyntö ovat kuitenkin rajalliset. Käytännössä ainoa keino evätä pyyntö on se, ettei velallista uhkaa maksukyvyttömyys menettelyn edellyttämällä tavalla.

Tarkasteltaessa ulkomaista lainsäädäntöä voidaan huomata sopimusten jatkuvuuden periaatteen olevan lähtökohtana ainakin joissain määrin lähes kaikissa vertailun kohteena olevissa maksukyvyttömyysmenettelyissä, joskin periaatteesta poiketaan jokaisessa vertailussa olevassa valtiossa. Velallisella on jokaisessa vertailukohteena olevassa valtiossa vähintäänkin rajoitettu oikeus päättää toiminnan kannalta epäedullisia sopimuksia. Tätä perustellaan juuri menettelyn onnistumisen varmistamisella.

Irtisanomisoikeuden lisäksi voidaan huomata, että kaikissa vertailun kohteena olleissa maissa velallisella on jonkinasteinen velvollisuus korvata irtisanomisesta aiheutuva vahinko. Kuitenkaan vastaavaa konstruktiota ”kohtuullisesta korvauksesta” ei vertailun kohteena olevien valtioiden lainsäädännöstä ole havaittavissa, jolloin oikeusvertailevasta näkökulmasta ei saada ainakaan suoraa tulkinta-apua YSL 27.4 §:n mukaisen kohtuullisen korvauksen määrittelyyn.

Pohdittaessa uudistuksen merkitystä sopimusten sitovuuden periaatteeseen ja sen mahdollisesta heikentymisestä, on huomioitava YSL:n tarkoitus. YSL tarjoaa instrumentteja, joiden tarkoituksena on mahdollistaa yrityksen toiminnan jatkuminen saneerausohjelman avulla. Nämä välineet sisältävät tutkielmassani kuvatuunlaisesti mahdollisuuden velkojen uudelleenjärjestelyyn, maksuaikataulujen muuttamiseen ja jopa tiettyjen sopimusten ehtojen muuttamiseen. Näitä toimenpiteitä voidaan pitää välttämättöminä yrityksen taloudellisen tilanteen vakauttamiseksi, mutta jokainen keino heikentää osaltaan sopimusten jatkuvuuden periaatetta. Yrityssaneerausmenettelyssä olisi siis mahdotonta saavuttaa täysi sopimusten jatkumo.

Lisäksi on tärkeää huomata, että vaikka irtisanomiset heikentävät sopimusten jatkuvuutta, yrityssaneerailain mukaiset toimet ovat suunniteltu olemaan väliaikaisia ja niille on määritetty saneerausohjelmassa jokin tietty kesto. Koska sopimusten jatkuvuus ei ole aiemminkaan ollut saneerausmenettelyssä ehdotonta, ei voimaan

¹⁵⁴ Oikeusministeriön julkaisuja, mietintöjä ja lausuntoja 2021:18 s. 155.

tullut muutos mielestäni heikennä periaatetta sen aiempaan asemaan verrattuna. On tärkeä pitää mielessä myös saneerausmenettelyn onnistuminen ja vertailu konkurssiin, jossa yhtiön kaikki sopimukset päättyisivät.

Voimaantullut yrityssaneerailain muutos tarkoittaa joka tapauksessa sitä, että sopimusneuvottelu- ja - valmistelutilanteessa mahdollisuus ennenaikaiseen päättämiseen on syytä ottaa huomioon myös silloin, jos toinen osapuoli on luontoissuoritusvelvollisena. Mitä pitkäkestoisemmasta ja merkittävämmästä sopimuksesta on kyse, sitä huomattavammaksi riski voi muodostua.

11 Johtopäätökset

Tämä tutkielma on käsitellyt YSL 27.4 §:n mukaista kestosopimusten erityistä irtisanomisoikeutta ja arvioitu säännöksen perusteella määräytyvää korvausvastuuta suhteessa saneerauksen tavoitteisiin ja periaatteisiin sekä yleiseen sopimusoikeudelliseen sopimuksen ennenaikaista päättämistä koskevaan doktriiniin.

Uudistuksella pyrittiin parantamaan saneerausmenettelyyn hakeutuneiden velallisten saneerausmahdollisuuksia laajentamalla velallisen oikeutta vetäytyä sopimuksesta saneerausmenettelyn alkamisen vuoksi. Saneerauksen toteuttaminen on voinut muodostua käytännössä mahdottomaksi silloin, jos velallinen on ennen saneerausmenettelyn alkamista tehdyllä sopimuksella sitoutunut muuhun kuin rahamääräiseen mutta silti velallista taloudellisesti kuormittavaan suoritusvelvollisuuteen, sillä tällaisesta sopimuksesta ei ole voinut vetäytyä saneerausmenettelyn alkamisen vuoksi eikä tällaisia sopimusvelvoitteita ole voitu saneerausohjelmassa järjestellä. Nyt velallinen voi selvittäjän suostumuksella vetäytyä sellaisesta ennen saneerausmenettelyn alkamista tehdystä sopimuksesta, jolla velallinen on sitoutunut muuhun kuin rahasuoritukseen ja josta vetäytyminen on saneerauksen toteuttamisedellytysten turvaamiseksi välttämätöntä. Sopimuksen ennenaikaisen päättymisen vuoksi suoritettava korvaus olisi velallisen saneerausvelkaa ja kuuluisi siten velkajärjestelyjen piiriin.

Säädetyin lainkohdan vahvuutena voidaan pitää sitä, että sillä vastattiin selkeään saneerauskäytännössä havaittuun epäkohtaan ja konkreettisesti laajennettiin saneeraustavoitteen toteuttamiseksi käytettävissä olevien järjestelykeinojen valikoimaa. Siten vaihtoehdolla voitaisiin käytännössä edistää velallisten saneerausmahdollisuuksia ja välttää toteutettavissa olevien saneerausten kaatuminen siitä syystä, että velallisyrittäjän taloutta rasittavassa sopimuksessa on kyse muusta kuin rahavelasta. Toisaalta vaihtoehdon heikkoutena voidaan pitää sen pistemäisyyttä, sillä toimivankaan säännöksen lisäämisellä ei voida korjata voimassa olevien säännösten puutteita.

Tarkastelussa on havaittu, että YSL 27.4 §:n kaltaiset erityiset irtisanomisoikeudet ovat toisinaan välttämättömiä saneerausvelallisen toiminnan tervehdyttämiseksi ja

saneerausmenettelyn onnistumisen varmistamiseksi. YSL 27.4 §:n mukaisen sopimuksen ennenaikaisen päättymisen vuoksi suoritettavan korvauksen on katsottu vastaavan YSL 27.1 §:n mukaista sääntelyä, joka kattaa välttämättömät kustannukset sekä kohtuullisen korvauksen muusta vahingosta, jonka vuokralleantaja osoittaa hänelle aiheutuvan. Koska YSL 27 § on erityinen korvaussäännös, on lain esitöissä varauduttu tilanteeseen, jossa sopimuksen mukaan määräytyvä korvaus olisi laissa määriteltyä korvausta korkeampi. Laki saa tulkintaoppien mukaisesti etusijan ja syrjäyttää sopimuksen mahdolliset ehdot.

Yrityssaneerauksissa lähtökohtana voidaan pitää sopimusjatkuvuuden periaatetta, johon YSL 27 §:n mukaiset erityiset irtisanomisoikeudet muodostavat poikkeuksen. Saneerausmenettelyssä velallisen mahdollisuudella vapautua epäedullisiksi käyneistä sopimussuhteista voidaan nähdä olevan suurikin merkitys saneerauksen toteuttamisen kannalta, erityisesti tilanteissa, joissa maksukyvyttömyys johtuu osaltaan tästä nimenomaisesta sopimuksista.

Velallisen kannalta epätarkoituksenmukaisiksi käyneistä sopimuksista vetäytyminen voikin olla tosiasiaa saneerauksen onnistumisen ja viime kädessä konkurssin välttämiseksi välttämätöntä. Tästä syystä mielestäni on perusteltua suorittaa arvio siitä, aiheuttaako sopimuksen jatkaminen velalliselle sellaisen maksukyvyttömyyden, jota ei voida pitää tilapäisenä. Tällainen pysyvä maksukyvyttömyys johtaisi konkurssiin. Saneerausvelallisen kannalta ja tämän tervehdyttämisedellytysten turvaamiseksi on katsottu, että erityisten irtisanomisoikeuksien piiriä oli tarpeen laajentaa entisestään. Tarkasteltavana olevan YSL 27.4 §:n mukaisen kestosopimuksia koskevan irtisanomisoikeuden kohdalla yleiseksi tulkintaongelmaksi on huomattu muodostuvan nimenomaisesti arviointi koskien kohtuullista korvausta. YSL 27.4 §:n mukaisessa kohtuulliseen korvaukseen liittyvässä arvioinnissa on tarkoituksenmukaista hakea tulkinta-apua insolvenssioikeuden oikeussääntöjen ulkopuolelta. Tällöin asiaa kannattaa tarkastella ensiksi sopimuksen ennen aikaista päättämistä sopimusoikeuden ja vahingonkorvausoikeuden yleisten periaatteiden sekä saneerauksen ulkopuolella soveltuvan lainsäädännön kautta. Tämän jälkeen tarkastelu on perustettu yleiseen saneerauskäytäntöön sekä soveltuvin osin säännöstä koskevaan oikeuskäytäntöön ja lainsäädäntöön. Erityisesti soveltuva oikeuskäytäntöä on vuokrasopimusten irtisanomisesta.

Oikeuskäytännön perusteella kohtuullinen korvaus voi muodostua ainakin sopimuksen ennaikaisen päättämisen perusteella saamatta jäävistä vuokrista ja tiettyin edellytyksin muistakin vuokranantajalle tosiasiallisesti aiheutuvista vahingoista. Näin ollen kestopöimusten osalta voitaisiin puhua saamatta jääneiden luontoissuoritusten korvaamisesta sekä sopimuskumppanille aiheutuneista tosiasiallisista kustannuksista. Kohtuullisen korvauksen suuruus arvioidaan tapauskohtaisesti kohtuusharkinnassa, ottaen huomioon yrityssaneerausta koskevat periaatteet, sopimusoikeuden ja vahingonkorvausoikeuden yleiset periaatteet sekä kaikki saneerausvelalliseen, sopimuskumppanin, muihin velkoihin ja muihin olosuhteisiin liittyvät seikat.

Koska saneerausmenettelyssä tärkeänä huomiona on pitää mielessä vertailu konkurssiin, voidaan myös kohtuullisen korvauksen suuruuden alaraja hakea konkurssivertailun avulla. Alarajana voitaisiinkin pitää sitä jako-osuutta mihin sopimuskumppani olisi arvioitu olevan oikeus velallisen konkurssimenettelyssä. Tämä on perusteltavissa esimerkiksi sillä, että mikäli sopimuksesta ei olisi ollut mahdollista irtaantua ja velallinen olisi asetettu konkurssiin, olisi jako-osuus ainoa korvaus, jonka sopimuskumppani saisi sopimuksen päättämisestä. Saneerausohjelmassa huomioitavan korvauksen tulee myös tosiasiallisesti olla velkojien yhdenvertaisuuden periaatteen mukainen. Korvattavaksi tuleekin siis yksittäistapauksessa toteen näytetty vahinko, jota on tapauskohtaisen harkinnan perusteella pidettävä kohtuullisena ottaen huomioon kaikkien asianosaisten intressit kohtuullisissa määrin.

Yrityssaneerauslain muutos tarkoittaa joka tapauksessa sitä, että sopimusneuvottelu- ja - valmistelutilanteessa mahdollisuus ennaikaiseen päättämiseen on syytä ottaa huomioon myös silloin, jos toinen osapuoli on luontoissuoritusvelvollisena. Mitä pitkäkestoisemmasta ja merkittävämmästä sopimuksesta on kyse, sitä huomattavamman riski voi muodostua. Muutos voi antaa aiheutta myös arvioida nykyisiä kestopöimuksia ja niistä johtuvia riskejä. Vaikka yksittäisistä sopimuksista vetäytymisen mahdollisuutta yrityssaneerauksessa jossain määrin laajennettaisiin, sopimusten jatkuvuus säilyisi jatkossakin kokonaisuutena tarkastellen vahvempana periaatteena saneerausmenettelyssä kuin konkurssimenettelyssä, sillä

likvidaatiokonkurssi pääsääntöisesti johtaa velallisen kaikkien sopimussuhteiden ennenaikaiseen päättymiseen.

Näin ollen vastauksena tutkimuskysymykseeni voitaisiin todeta, että sopimuksen irtisanominen käsillä olevan lainkohdan nojalla olisi mahdollista, mikäli sopimuksen voimassa pysyminen olisi omiaan ajamaan yhtiön konkurssiin. Tällöin irtisanomisen voitaisiin katsoa olevan välttämätöntä saneerauksen toteuttamisedellytysten turvaamiseksi. Kohtuullisen korvauksen osalta korvauksen lopullinen määrä tulee täsmentymään oikeuskäytännössä